

Lietuvos SVEIKATA

Priedas
Publicum
sanitas

“ N.M.Šalugaitė: prie žvilgsnių
gatvėje seniai pripratau

lsveikata.lt | Trisdešimt antrieji leidimo metai | Nr. 15 (1622) 2025 balandžio 10-16 d. | Specializuotas savaitraštis | Kaina - 3,50 Eur

Po audito šviečiasi Nacionalinės laboratorijos vadovo konkursas

„Nuo kada laboratorija iš galingos įstaigos ėmė griūti?“ – atsakymo ieškojo Nacionalinio visuomenės sveikatos centro vadovas, kai Seimo Sveikatos reikalų komitete suabejota po jo sparnu pakištos Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos efektyvumu. Ne vienerius metus be nuolatinio vadovo vegetuoti paliktą laboratoriją naujoji vadžia suskubo purtyti atlikdama auditą. Sveikatos apsaugos viceministrė Laimutė Vaidelienė (nuotr.) informuoja: išvados – jau šią savaitę, konkursas į vadovo pareigas – artimiausiu metu. **3-4 p.**

Darbas ieško

MEDIKO

lsveikata.lt

Darbo
pasiūlymai
medikams

15 psl.

ISSN 1648-1437

Aktualijos

Antrai vadovo kadencijai – be prakaito

Seime skinasi kelią Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo pataisa, gerinanti sąlygas antrajai gydymo įstaigos vadovo kadencijai pasiekti. Jei šis atitiks steigėjo keltus lūkesčius, kadencija jam būtų pratęsiama be konkurso.

„Vadovui nereikėtų drebėti dėl savo kėdės ir be reikalo prakaituoti“, – sako Seimo Sveikatos reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas Andrius Busila.

Greta Vanagienė

Išvengtų nereikalingos įtampos

Pokytį inicijavusi Seimo Sveikatos reikalų komiteto narė Jurgita Sejonienė argumentuoja, kad regioninės įstaigos gali susidurti su aukštos kompetencijos ir tinkamo išsilavinimo vadovų trūkumu. O siekiant pritraukti specialistus vadovauti šioms įstaigoms, įstatymo pataisos gali tapti papildoma motyvacine priemone. Seimo Sveikatos reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas Andrius Busila tokią kolegės iniciatyvą palaiko, pridurdamas, kad tai būtų ir perteklinės biurokratijos atsakymas.

„Jei įstaigos vadovas, priklausomai nuo jos pavaldumo – ministro ar savivaldybės mero – per vadovavimo metus buvo vertintas gerai ir kasmet buvo pasiekti įstaigos veiklos tikslai, jis būtų skiriamas be konkurso antrajai kadencijai“, – patikslina inicijuojamas įstatymo pataisas parlamentarai.

Įstatymo pataisoje nurodoma, kad Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemai (LNSS) priklausančių valstybės ir savivaldybių biudžetinių bei viešųjų įstaigų vadovai į darbą priimami viešojo konkurso būdu. Valstybės ir savivaldybių biudžetinių bei viešųjų įstaigų, išskyrus viešąsias įstaigas, kuriose dirba dešimt ar mažiau sveikatos priežiūros specialistų, turinčių medicinos praktikos licenciją, vadovai į darbą priimami penkerių metų kadencijai.

Pasibaigus pirmajai penkerių metų kadencijai, vadovas gali būti skiriamas be konkurso antrajai penkerių metų kadencijai, jeigu jo vadovaujama įstaiga kiekvienais kadencijos metais pasiekė tiems metams sveikatos apsaugos ministro ar savivaldybės mero patvirtintus veiklos rezultatų vertinimo ro-

„Nauja, dabar siūloma tvarka, manau, bus geras būdas ne susidoroti su blogai dirbančiais vadovais, bet priešingai, išlaikyti gerai dirbančius, kurie gali būti atleidžiami be pagrindo“, – įsitikinęs Seimo Sveikatos reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas Andrius Busila, kalbėdamas apie gydymo įstaigų vadovų galimybę antrai kadencijai likti be konkurso.

diklius. Tos pačios LNSS priklausančios valstybės ar savivaldybės biudžetinės ar viešosios įstaigos vadovu tas pats asmuo gali būti skiriamas ne daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės ir ne anksčiau kaip po penkerių metų nuo paskutinės kadencijos pabaigos, jeigu paskutinė kadencija buvo iš eilės antra.

Remiantis projektu, likus šešioms mėnesiams iki vadovo kadencijos pabaigos (jeigu įstaigos vadovo kadencija nustatoma pagal šios dalies nuostatas), šios įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija arba visuotinis dalininkų susirinkimas skelbia viešą konkursą vadovo pareigoms eiti. Išskyrus atvejus, kai vadovas paskiriamas be konkurso antrajai penkerių metų kadencijai.

Užkerta kelią atleisti be pagrindo

„Savivaldybė ar ministerija, siekdama įvertinti vadovo rezultatus, galėtų steigti darbo grupę“, – svarstė A. Busila, kaip tinkamai įvertinti

vadovavimo pajėgumus.

„Pats dar būdamas Panevėžio visuomenės sveikatos biuro vadovu su meru ruošdavome metines veiklos užduotis ir po metų meras jas vertindavo – įvykdžiau jas ar ne“, – patirtimi dalijosi Seimo narys, teikdamas, kad tokia sistema iš tikrųjų veikia.

Pasak jo, naujoji tvarka teigiamai vertinamam ir penkerius metus dirbančiam vadovui padėtų išvengti nesaugumo jausmo. „Jam nereikėtų drebėti dėl savo kėdės ir be reikalo prakaituoti laukiant antrosios kadencijos“, – kad darbą galėtų tęsti ir be konkurso, aiškino parlamentarai.

Tiesa, A. Busila atkreipė dėmesį – skiriamas įstaigos vadovo pataisos pasiūlyme įvedamas ir žodis „galima“, kuris steigėjams leidžia apsidrausti ir savo nuožiūra priimti sprendimą, skirti vadovą antrai kadencijai už gerus rezultatus ar ne.

„Pats steigėjas įvertintų, ar skirti vadovą be konkurso, ar vis dėlto organizuoti konkursą. Gali būti išsakytas lūkestis vadovui pasitempti, apsvaistyti darbo rezultatus, galbūt įvesti pokyčių“, – teigė A. Busila, neabejodamas, kad minėti siūlymai įneštų teigiamų pokyčių.

Jis priminė ir anksčiau galiojusią tvarką, kuomet kadencijos sveikatos priežiūros įstaigų vadovams nebuvo ribojamos, o pasibaigus šių vadovavimo metams automatiškai buvo pratęsiama. Tai, anot jo, augino amžinuosius „sėdėtojus“.

„Būdavo amžinų vadovų, kurie ir trisdešimt metų prasėdėdavo poste, todėl kalbėta, kad vėliau įvesta konkursų tvarka buvo būdas atsikratyti blogai dirbančių vadovų. O nauja, dabar siūloma tvarka, manau, bus geras būdas ne susidoroti su blogai dirbančiais vadovais, bet priešingai, išlaikyti gerai dirbančius, kurie gali būti atleidžiami be pagrindo“, – įsitikinęs A. Busila. ●

Nepalaiko „tiesmuko“ dekriminalizavimo

Prezidento patarėja Irena Segalovičienė sako, kad šalies vadovas Gitanas Nausėda nepalaiko „tiesmuko“ narkotikų dekriminalizavimo.

„Visa tai, kas susiję su pagalba žmogui atsikratyti priklausomybių vienokių ar kitokių, prezidentas palaiko, ar tai būtų gydymas, ar švietimas. Tačiau tokio tiesmuko dekriminalizavimo prezidentas tikrai nepalaikys, nes yra įsitikinęs, kad šiuo

metu pralaimime kovą su narkotikų plitimu“, – antradienį Žinių radijui sakė I. Segalovičienė (nuotr.).

Pasak jos, ieškoti priemonių, kaip paskatinti žmones gydytis nuo priklausomybės nuo narkotikų, būtų „svarstyti gera kryptis“.

Naujos kadencijos Seime pateikimo stadiją yra įveikęs valdančiosios Demokratų sąjungos „Vardan Lietuvos“ atstovų projektas, pagal kurį nuo baudžiamosios atsakomybės galėtų būti atleidžiamas žmogus, disponavęs narkotinėmis medžiagomis neturėdamas tikslo jas platinti, tačiau jam turėtų būti diagnozuota priklausomybė nuo narkotikų. Jis taip pat savo noru turėtų kreiptis į sveikatos priežiūros įstaigą ir pradėti gydymą.

Tuo atveju, kai tokiam žmogui neįdiagnozuota priklausomybė, ir jam nereikalingas gydymas – norėdamas būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės asmuo turėtų lankyti kursus apie narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo žalą. ●

L.S.-BNS

Bus kompensuojami nauji vaistai

Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) lėšomis nuo šiol bus kompensuojami nauji vaistai, skirti įvairių formų vėžiui gydyti, antradienį pranešė Sveikatos apsaugos ministerija (SAM).

„Į kompensuojamųjų vaistų sąrašą įtraukiami itin svarbūs vaistai, kurie anksčiau buvo rezerviniame sąrašė ir laukė finansavimo. Tai gera žinia tūkstančiams pacientų – nauji efektyvūs vaistai padės suvaldyti ligą, gerinti gyvenimo kokybę“, – pranešime cituojamas Valstybinės ligonių kassos (VLK) Vaistų kompensavimo

skyriaus vedėjas Evaldas Stropus.

Iš rezervinio vaistų sąrašą perkelti darolutamidas, olaparibas, pembrolizumabas, abemaciclibas ir trastuzumabo derukstekanas. Šie vaistai padės pacientams, sergantiems krūties, prostatos, gimdos kaklelio ir stemplės bei gastroezofaginės jungties vėžiu.

Skelbiama, kad netrukus į kompensuojamųjų vaistų kainyną taip pat bus įtrauktas sacituzumabas govitekanas, skiriamas agresyvesnėms krūties vėžio formoms gydyti, o vaistų gamintojai pasirašius sutartį su VLK – tukatinibas, skiriamas neišoperuojamo arba išplitusio krūties vėžio gydymui. ●

L.S.-BNS

Reikia paslaugų regionuose

2023 m. Lietuvoje gimė 20 623 kūdikiai – 6,5 proc. mažiau negu 2022 m. Žemi gimstamumo ir aukšti visų gyventojų mirtingumo rodikliai lėmė neigiamą natūralųjį prieaugį, o bendras gimstamumo rodiklis nesiekia kartų kaitai reikalingo lygio.

Šią statistiką citavo Seimo narys, prof. Saulius Čaplinskas, pirmadienį Seime surengęs spaudos konferenciją Pasaulinės sveikatos dienai pažymėti.

2025 m. Pasaulinės sveikatos dienos tema – „Sveikos pradžios, viltinga ateitis“ – pabrėžia mamų ir naujagimių sveikatos svarbą.

„Investavimas į vaikų sveikatą, gerovę ir švietimą yra svarbus siekiant spręsti socialinės nelygybės ir skurdo problemas, užtikrinti socialinį stabilumą ir mažinti nusikaltamumo lygį. Tyrimai rodo, kad ankstyva intervencija, tinkama sveikatos priežiūra nėštumo metu ir po gimdymo gali išgelbėti tūkstančius gyvybių bei užtikrinti vai-

kų ir šeimų gerovę ateityje“, – pabrėžia prof. S. Čaplinskas.

Anot parlamentarai, nors motinų ir naujagimių mirtingumo rodikliai Lietuvoje per pastarąjį dešimtmetį gerėjo (mūsų šalis lenkia daugelį Europos valstybių), vis dėlto dar būtina daug nuveikti gerinant motinų ir vaikų sveikatos paslaugas.

Politikas ragina didinti nėščiąjų priežiūros paslaugų prieinamumą regionuose, „kad visos moterys, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, gautų kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas“.

„Naujų iššūkių kelia ir mažėjančios skiepijimo aprėptys. Būtina plėsti skiepijimo programas, įtraukiant naujas vakcinas, kad apsaugotume vaikus nuo pavojingų ligų“, – ragina prof. S. Čaplinskas.

Parlamentaras tai pat akcentuoja, kad psichologinės pagalbos po gimdymo užtikrinimas tebėra vienas svarbiausių uždavinių – nėščiosios ir naujos mamos turi turėti prieigą prie emocinės sveikatos specialistų. ●

L.S. INF.

Seimo Sveikatos reikalų komitete kalbėta, jog Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija galimai dirba nuostolingai. Kokio dydžio minusas, laukiama audito išvadų.

daug kitų dalykų turėtų pagerėti.

Praėjus kiek daugiau nei metams, ji tvirtina, kad sujungus įstaigas pasikeitė tik teigiamai. „Esame atskira įstaiga, tik atskaitingi NVSC“, - L.S. sakė ji, paklausta, kaip pasikeitė įstaigos tvarka.

Vis dėlto teigiama, kad nuo naujo darinio steigimo laboratorija išgyvena kritinę situaciją. Panašu, jog naujas globėjas įstaigai sužibėti iš naujo nepadėjo. Kaip kalbama, laboratorija dirba į minusą. Kokio jis dydžio, laukiama audito išvadų. „Kodėl laboratorija minuse, negalime atsakyti. Mes - ne asigūnų valdytojai. Jie atskiras juridinis asmuo, taigi turi pajamų įmokas, turi buhalterius, vadovą, todėl patys ir turi skaičiuoti. Negalime jų reguliuoti. Jie patys gina biudžetą ministerijoje“, - teigė V.Gruodys.

NVSC vadovas dėl prastų laboratorijos rodiklių linkęs kaltinti ilgai tuščia laikomą vadovo kėdę. „Įstaigoje pagrindinė problema - nuolatinio vadovo nebuvimas. Įstaiga ima vegetuoti. Laikinasis vadovas gali tik užtikrinti jos funkcijas, bet nesiima ilgalaikių strateginių veiksmų, atnaujinimų. Ir tai automatiškai kenkia įstaigai, - neabejoja V.Gruodys, čia pat siūlantis, kaip situaciją būtų galima keisti. - Galėtų būti įvesta sistema, kad, tarki-

Po audito šviečiasi Nacionalinės laboratorijos vadovo konkursas

„Nuo kada laboratorija iš galingos įstaigos ėmė griūti?“ - atsakymo ieškojo Nacionalinio visuomenės sveikatos centro (NVSC) vadovas Vaidotas Gruodys, kai Seimo Sveikatos reikalų komitete suabejota po jo sparnu pakištos Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos (NVSPL) efektyvumu. Ne vienerius metus be nuolatinio vadovo vegetuoti paliktą laboratoriją naujoji vadžia suskubo purtyti atlikdama auditą. Sveikatos apsaugos viceministrė Laimutė Vaidelienė informuoja: išvados - jau šią savaitę, konkursas į vadovo pareigas - artimiausiu metu.

Greta Vanagienė

Darbą atlieka auditoriai

„Kaip manote, ar tikslinga, kad dar ir Nacionalinė laboratorija būtų jums pavaldi?“ - Seimo Sveikatos reikalų komitete į Nacionalinio visuomenės sveikatos centro vadovą kreipėsi prof. Saulius Čaplinskas. Posėdžio metu buvo primintas ilgas metus vegetuojančios Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos (NVSPL) klausimas. Naujoji valdžia susizgribo, kodėl įstaiga negeneruoja apsukų ir kodėl neskelbiamas nuolatinio vadovo konkursas. O laboratorijos direktoriaus kėdė - karšta, praeityje lydėta ne tik vadovų kaitos, bet ir teisminių ginčų. Vėliau laboratorijai siekta prikelti iš pelenų, pakeitus jos pavaldumą. SAM laboratorijos steigėja buvo iki 2023 m. rugpjūčio, po to pastaroji pateko į ministerijai pavaldaus NVSC globą.

Įstaigų jungimas buvo motyvuojamas tikintis, kad giminingas veiklas vykdančios institucijos - NVSC ir NVSPL - po sujungimo surems pečius bei sustiprins viena kitą tiek veiklos, tiek kompetencijų prasme.

KOMENTARAS:

Seimo Sveikatos reikalų komiteto narys **prof. Saulius Čaplinskas:**

- Kol neturime audito išvadų, anksti kalbėti, kaip laboratorija veikia. Vis dėlto dar prieš atliekamą

įstaigų jungimą, posėdyje aiškiai pasakiau, kad negerai sudėti į vieną katilą du visiškai skirtingus dalykus. Viešą administravimą ir kontrolę sudėjome kartu su paslaugų teikimu. O dar pridėjome ir laboratoriją, kuri išvis atsiduria interesų konflikte. Mano supratimu, numatyta reforma iki galo dar neįgyvendinta, todėl ją reikia laiku koreguoti, kitaip tariant, stabdyti. Laboratorija turi būti atskira institucija, pavaldi Sveikatos apsaugos ministerijai.

Steigėjas turėtų paaiškinti, kodėl vis neįvyksta vadovo konkursai. Gal viena priežasčių ir yra, jog nėra užtikrintumo dėl laboratorijos ateities? ●

„Tikėtasi, kad įgyvendinus laboratorijos perdavimą bus užtikrinta geresnė epidemiologinių visuomenės sveikatos, klinikinių ir cheminių laboratorinių tyrimų srutų kokybė, galimybė diegti naujus tyrimus, atsižvelgiant į aktualią epi-

demiologinę bei visuomenės sveikatos situaciją. Taip pat NVSC galės operatyviau organizuoti finansinių bei laboratorinių tyrimų srutų persikirstymą, valdyti planavimo, stebėsenos ir atsiskaitymo procesus“, - daugiau nei prieš mė-

„Dabar proveržio tikrai nebus. Laukiame, kada pagaliau ateis tikrasis vadovas ir paims reikalus į rankas“, - sako NVSPL profesinės sąjungos vadovas Renatas Liberis.

tus sujungus įstaigas rašyta oficialiame NVSPL pranešime. Laikinosios NVSPL vadovės pareigas tuo metu pradėjusi eiti Virusologinių tyrimų poskyrio vedėja Svajūnė Muralytė tikėjosi, kad užsakymai, finansavimas, lėšų paskirstymas bei

KOMENTARAS:

Seimo Sveikatos reikalų komiteto narė **Jurgita Sejonienė:**

- Nežinau, kas ministerijai nutiko, kodėl ji neskelbia nuolatinio vadovo konkurso... Galėsime užduoti klausimą ministrei ar viceministrei, kodėl taip delsia... O kad yra atliekamas laboratorijos auditas, nežinojau. Matyt, ne be reikalo. Praeityje jai buvo tikrai daug priekaištų dėl darbo, o kaip ji veikia dabar, neaišku. Bet kad yra taisytinų dalykų, neabejoju. ●

me, laikinasis vadovas negalėtų būti ilgiau kaip pusę metų. Po ilgos pertraukos be vadovo veikusiai įstaigai vadovauti ypač sunku. Juk iš naujo reikia viską atkurti.“

Darbuotojai gyvena laukimu

NVSPL profesinės sąjungos vadovas Renatas Liberis tvirtina: darbuotojai taip pat laukia nuolatinio vadovo.

NUKELTA I 4P.

Smurtas – socialinių darbuotojų kasdienybė

„Ministrė iš klausė mūsų pastebėjimus dėl darbuotojų saugumo ir kvietė teikti siūlymus, kad galėtų formuoti šios problemos sprendimus“, – po susitikimo su socialinių reikalų ir darbo ministre Inga Ruginiene sakė Lietuvos socialinių darbuotojų asociacijos prezidentė Jūratė Tamašauskienė.

Miglė Petkutė

Prioritetas – darbuotojų saugumas

„Kalbėjome apie darbuotojų trūkumą, biurokratinės naštos mažinimą, grįžtamojo ryšio klausimus, trumpesnę darbo savaitę socialiniams darbuotojams ir kitus svarbius aspektus. Tikimės, kad į šiuos klausimus pamažu bus gilinamasi. O dialogas su I.Ruginiene buvo malonus ir abipusis. Bet tai yra darbo pradžia, todėl nereikia tikėtis itin gilių įžvalgų“, – teigė J.Tamašauskienė.

Visgi, pasak asociacijos prezidentės, vienai problemai buvo skirtas itin didelis dėmesys – pirmenybės sulaukė socialinių paslaugų srities darbuotojų gerovės klausimas.

„Saugumo problemą asociacija kelia jau ne vienerius metus. Socialiniai darbuotojai patiria tiek didelę emocinę įtampą, tiek grėsmę, kai prieš darbuotojus naudojamas fizinis smurtas. Ministrėi, mūsų nuomone, šis klausimas pasirodė prioritetas“, – atkreipė dėmesį J.Tamašauskienė.

Ji teigė, kad I.Ruginienė nieko nelaukdama ėmė ieškoti sprendimų, kaip užtikrinti didesnį socialinių darbuotojų saugumą darbe.

Daugelis socialinių darbuotojų pripažįsta patiriantys emocinių sunkumų ir net ketvirtadalis darbuotojų bent kartą per mėnesį svarsto apie darbo keitimą

„Dažnai socialinės srities darbuotojai, teikiantys paslaugas šeimoms, yra filmuojami, tie įrašai viešai skelbiami tam tikrose socialinių tinklų grupėse, darbuotojams yra grasinama. Reikia apsvarstyti, galbūt reikalingos tam tikros teisinės pasekmės visuomenės nariams, kurie taip elgiasi“, – sakė Lietuvos socialinių darbuotojų asociacijos prezidentė Jūratė Tamašauskienė.

„Ministrė iš klausė mūsų pastebėjimus ir kvietė teikti siūlymus, kad galėtų formuoti šios problemos sprendimus. Darbuotojų gerovės prasme mūsų nuomonės tikrai sutampa. Minėta, kad bus sukurta darbo grupė, o gal ji jau sukurta. Jeigu darbo grupė pradės sėkmingai veikti, atsiras sprendimo būdų, kaip valdyti situacijas, kurios neišvengiamai kyla teikiant socialines paslaugas“, – vyresni asociacijos prezidentė.

Padėtų vaizdo kameros

„Reikia apsvarstyti ir paslaugų neįteikimą kritiniais atvejais. Taip pat manau, kad galima pasitelkti ir kūno vaizdo kameras. Beje, dažnai socialinės srities darbuotojai, teikiantys paslaugas šeimoms, yra filmuojami, tie įrašai viešai skelbiami tam tikrose socialinių tinklų grupėse, darbuotojams yra grasinama. Reikia apsvarstyti, galbūt reikalingos tam tikros teisinės pasekmės visuomenės nariams, kurie taip elgiasi. Mes tikrai tikimės sprendimų, kad jaustumėmės saugesni, nes šiuo metu taip nėra“, – kalbėjo J.Tamašauskienė.

Pasak jos, sunkios situacijos tikrai kyla, tačiau nereikėtų pulti ko nors kaltinti, nes problemos – gyvenimiškos. Todėl būtinas algoritmas, kaip reikia elgtis, kaip organizuoti paslaugas, idant tokių grėsmių būtų kuo mažiau.

Tiesa, kalbant apie paslaugų skirstymą, ne visi vykdomi sprendimai yra didžiausios pirmenybės. J.Tamašauskienė paminėjo sprendimą mažinti paslaugų apimtį regionuose gyvenančioms šeimoms.

„Mūsų nuomone, šių veiksmų imtis per anksti. Pagalbos šeimoms tikrai reikia, ypač regionuose, kur trūksta transporto paslaugų. Ministerijoje apskaičiuoti poreikį yra viena, bet kai su tuo susiduri realiai ir matai, kokiomis sąlygomis gyvena žmonės – visai kas kita.“

NUKELTA Į 6P.

KOMENTARAS:

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ministro patarėjas
Ignas Algirdas Dobravolskas:

- Susitikimo metu buvo aptarti svarbūs klausimai dėl socialinių darbuotojų saugumo profesinėje veikloje. Taip pat diskutuota apie emocinio smurto prevenciją ir socialinių darbuotojų emocinio atsparumo stiprinimą. Lietuvos

socialinio darbo taryba aktyviai teikia siūlymus dėl galimų sprendimų, kaip užtikrinti darbuotojų saugumą ir geresnes darbo sąlygas. Įgyvendinama Vyriausybės programos priemonių plano nuostatas, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija pradėjo rengti Socialinių paslaugų įstatymo pakeitimo projektą, kuriame planuojama reglamentuoti priemo-

nes, užtikrinančias socialinių darbuotojų ir kitų socialinių paslaugų srities darbuotojų saugumą jų profesinėje veikloje ir patrauklesnes darbo sąlygas. Minėta įstatymo pakeitimo projektą Lietuvos Respublikos Seimui planuojama pateikti ateinančių metų pirmame ketvirtyje.

Lietuvos socialinio darbo taryba intensyviai diskutuoja ir teikia argumentuotus siūlymus Socialinės

apsaugos ir darbo ministerijai dėl galimų situacijų reglamentavimo ir jų sprendimo, kai socialinių paslaugų gavėjas socialinių paslaugų srities darbuotojo atžvilgiu naudoja emocinį, psichologinį ir (ar) fizinį smurtą. Diskutuojama ir apie minėtų darbuotojų emocinio atsparumo jų profesinėje veikloje užtikrinimą, kontaktinį ir nekontaktinį socialinių darbuotojų darbą. ●

Po audito šviečiasi Nacionalinės laboratorijos vadovo konkursas

Atkelta iš 3p.

Pernai vasarą nesėkmingai organizuotas konkursas iki šios dienos darbuotojams sėja klausimų, kaip toliau vyks organizacijos darbas.

„Gyvename laukimu. Tuomet vadovauti laboratorijai nebuvo tinkamo kandidato. Dabartinė vadovė yra tik laikinai atliekanti funkcijas, todėl vykdo tik tai, kad laboratorija bendrai veiktų, būtų stabili. Apie kokias nors reorganizacijas ar pasikeitimus negirdėti“, – tvirtino R.Liberis.

Profesijos vadovas įsitikinęs, kad proveržis gali ateiti tik esant nuolatiniam vadovui: „Dabar proveržio

tikrai nebus. Laukiame, kada pagaliau ateis tikrasis vadovas ir paims reikalus į rankas. Klausimų yra visokių: norisi stiprinti sritis, su kuriomis dirbame, plėsti ir tyrimų ratą.“ Ne mažesnė problema, anot jo, – stiprių darbuotojų trūkumas, kadangi kompetentingus specialistus iškart pasiglemžia geresnius atlyginimus siūlantis privatus sektorius.

Tiesa, beveik dvejus metus dirbantį NVSC vadovą V.Gruodį profsąjungų atstovas giria, teikdamas, kad šis į laboratorijos veiklą įsitraukia, aktyviai dalyvauja posėdžiuose: „Vaidotą Gruodį vertiname itin teigiamai. Mūsų požiūriu, jis geras vadovas. Tinka-

mai atlieka tiek NVSC funkcijas, tiek stipriai įsitraukia į laboratorijos veiklą, kol neturime nuolatinio vadovo.“

NVSP laikinoji vadovė S.Muralytė patikina, jog nepaisant to, kad dėl vadovavimo ateities ji jau antirus metus yra laikoma nežinioje, su komanda dirba maksimaliomis apsakomis.

„Priimu visus sprendimus, kad įstaiga gyvuotų, žengtų į priekį. Darbai negali sustoti laukiant naujojo vadovo, – tvirtina ji. – Į užimamas pareigas žiūriu tikrai atsakingai. Stengiuosi, kad laboratorijai būtų kuo geriau, kad valstybei ir visuomenei ji pasitarnautų kuo labiau. Sunku pasakyti, ar tuometinio ministro Arūno Dulkio išskeltus tikslus pasiekėme. Bet dar tikrai yra kur padirbėti...“

Paklausta apie įstaigoje atliekamą patikrinimą laikinoji vadovė atsisakė plačiau komentuoti situaciją. Beje, ji prisitarė, kad šiuo metu atliekamas ir patikrinimas dėl gauto skundo, tačiau ir vėl susilaukė nuo platesnių komentarų, siūlydama klausimą adresuoti NVSC vadovui.

Konkursas – ant nosies

NVSP istorija ištis spalvinga: ją lydėjo teisminis procesas, kurį per pandemiją įžiebė greitųjų COVID-19 testų pirkimai bei jau minėta vadovų kaita. Buvusio ministro A.Dulkio iš pareigų skandalingai buvo atleistas ir bylinėjimasi dėl neteisėto atleidimo antrosios instancijos teisme pralaimėjęs Danas Bakša. Šiandien, kai įstaiga be nuolatinio vadovo skaičiuoja trečius metus, val-

dantieji aiškina: konkursai į nuolatinius vadovus neįvyksta ne šiaip sau. Įstaigos nepatikimumu kuria ir praeityje nuvilniję skandalai.

„Su laboratorija neaiški situacija. Vieni atleidžiami, kiti – teismuose... Tai kuria įtampas...“ – apie vykusias NVSP intrigas kalbėjo V.Gruodys.

Prastai veikiančią laboratoriją SAM imasi gelbėti iš naujo – NVSP galiausiai žadamos permainos.

„Dabar atliekamas laboratorijos auditas, kurio rezultatas turi būti pristatytas šią savaitę. Sulaukus rezultatų, su jais bus supažindinta ministerija. O vadovo konkursas bus skelbiamas artimiausiu metu“, – nedaugžodžiau viceministrė Laimutė Vaidelienė, pasėdama viltį, kad laboratorijos reikalai netrukus pakryps teigiama linkme. ●

D. Naumovas: sparnai ministerijoje nepakirpti

„Dabar e.sveikatai tikrai skirsime daug dėmesio“, – tvirtina sveikatos apsaugos viceministras Daniel Naumovas. Maža to, kol svarstoma, kaip dirbtinį intelektą (DI) paversti kasdienybe, Sveikatos apsaugos ministerija siekia suvienyti jėgas, idant šis veiktų sveikatos priežiūros sistemos labui.

- Vos pristatė e.sveikatos programėlę ši strigo. Tuoj po to - ir e.sveikatos puslapis. Gal vertėjo pirma stiprinti portalo valdyseną, o tik paskui kurti e.programėlę?

- Nors nemėgstame e.sveikatos ir dažnai ją peikiame, Europos mastu mūsų portalas yra aukšto lygio. Pagal e.sveikatos raštingumą esame Europos top penketuke. Kai kur Europoje net nėra e.receptų. Mums tai - kasdienybė. Vaistų su mūsų e.receptais nusipirkti galima net užsienyje. O kalbant apie programėlę, taip sutapo, kad pirmąją jos gyvavimo dieną neveikė valdžios vartai - tai nuo mūsų nepriklausoma.

- Ministerija planuoja parengti ilgalaikę e.sveikatos plėtros viziją. Darbai jau pajudėjo?

- Į e.sveikatos tobulinimą investuota jau daugiau kaip dvidešimt milijonų eurų. Tai atneš išties nemažą rezultatą. Vis dėlto mūsų siekis - pakeisti požiūrį į e.sveikatą. Iki šiol ji buvo kaip paliktas vaikas, maitinamas pavieniais europiniais projektais. Dabar gi siekiame nuolatinio, neprojektinio finansavimo, kuris užtikrintų stabilų e.sveikatos veikimą.

- Kokią informacinių technolo-

rus medicinos pagrindus.

- Neseniai pristatė ambicingus tikslus diegti dirbtinį intelektą medicinos srityje. Praėjusią savaitę buvo surengta diskusija. Ką pavyko sutarti?

- Sveikatos priežiūros sistemoje dirbtinis intelektas veikia kitaip. Tai nėra tik vaizdų generavimo ar teksto analizės įrankis „ChatGPT“. Sveikatos priežiūros srityje išskyla atsakomybės klausimai. Kas bus atsakingas, jei dirbtinis intelektas padarys klaidą, diagnozuodamas ligą? Kas turėtų mokėti už tokias siste-

lo ir sporto ministerijų, taip pat jiems pavaldžių institucijų, universitetų, gydymo įstaigų atstovai. Atvirų klausimų - daug. Lietuviai yra vieni pirmųjų, kurie sveikatos sektoriuje ėmė apie tai kalbėti. Po keturių valandų diskusijos sudarėme darbo grupę, kuri kūrė strategiją, kaip galime judėti su dirbtiniu intelektu sveikatos priežiūros sistemoje. Sveikatos priežiūros įstaigoms išsiuntėme klausimynus, kokiais DI įrankiais šios naudojasi jau dabar. Matydami sveikatos priežiūros įstaigų DI žemėlapi, galbūt jau netrukus surašime įrankius, kuriuos galėtume prita-

ministrės mąstymas padeda.

- Teigėte turintis planų gerinti inovatyvių vaistų prieinamumą. Įsigaliojus naujam Kompensuojamųjų vaistų sąrašui, bus kuo pasididžiuoti?

- Žiemos viduryje išleidome rezervinį vaistų sąrašą, kuris laukia finansavimo. Taigi, į dienos šviesą išeis vienuolika inovatyvių vaistų, ko dar nėra buvę iki šiol. Tiesa, svarbu suprasti, kad ne kiekvienas naujas vaistas yra inovatyvus ir gali atnešti daug sveiko gyvenimo metų. Yra ir tokių, kurie vadinami inovatyviais, tačiau gy-

“ Mūsų siekis - pakeisti požiūrį į e.sveikatą. Iki šiol ji buvo kaip paliktas vaikas, maitinamas pavieniais europiniais projektais. Dabar gi siekiame nuolatinio, neprojektinio finansavimo, kuris užtikrintų stabilų e.sveikatos veikimą.

gijų bazę radote atėjęs dirbti į ministeriją? Jūsų akimis, pažangus lygmuo valstybiniame sektoriuje?

- Mano kelionė į ministeriją prasidėjo nuo darbo privačiame sektoriuje, vėliau dirbau ligininėje ir galiausiai atsidūriau valstybiniame. Nors atrodo, kad tai - regresuojanti kelionė, taip nėra. Lietuvoje kiekviename sektoriuje yra plusų, jei bandai juos rasti.

Beje, IT sprendimuose privatus sektorius laimi ne todėl, kad ten dirba daug geresni ekspertai. Valstybinis ir viešasis sektorius dėl viešųjų pirkimų pralaimi laiko atžvilgiu. Nors viešųjų pirkimų įstatymas turi daug plusų, šiuo atveju mums sulėtina inovacijų proveržį. Dėl viešųjų pirkimų negalime įpirkti ir tokių gerų specialistų, kokių norėtume.

Be to, į e.sveikatą nuolatos suplaukia dviejų su puse milijono vartotojų duomenys, kurie kaskart atnaujinami. Su sistema kasdien dirba dešimtys tūkstančių žmonių. Tai - didžiuliai, kompleksiniai duomenys. Dirbantiems su e.sveikata reikalinga ne tik suprasti IT, mokėti reikalinga ne tik suprasti IT, mokėti reikalinga ne tik suprasti IT, mokėti reikalinga ne tik suprasti IT, mokėti reikalinga

DOSJĖ:

- 2015-2016 m. vyr. laborantas Gamtos tyrimų centre Genetikos laboratorijoje.
- 2016-2018 m. praktikantas Nacionaliniame vėžio institute Molekulinės onkologijos laboratorijoje.
- 2018-2019 m. jaunesnysis mokslo darbuotojas ThermoFisher Scientific.
- 2019-2020 m. vyresn. medicinos biologas VUL SK Biobanke.
- Nuo 2020 m. - Biobanko skyriaus vedėjas VUL SK.
- Nuo 2025 m. SAM viceministras, atsakingas už farmacijos politiką ir investicijas. ●

mas - gydytojas, pacientas, ligininė ar valstybė? Jeigu valstybė, koks turėtų būti veikimo mechanizmas - galbūt panašus kaip kompensuojamųjų vaistų, o gal turėtų kurti naują sistemą? Susitikime dalyvavo Mokslo ir inovacijų, Švietimo, moks-

kyti Lietuvoje.

- Kaip suprantu, perspektyviam jaunuoliui imantis darbo biurokratijos kupiname valstybiniame sektoriuje sąstingis negresia? Sparnų ministerija nepakirpo?

- Sparnai ministerijoje nepakirpti. (Juokiasi.) Pats stebiuosi, kad tiek valstybiniame, tiek viešajame sektoriuje jauniems žmonėms leidžiama kurti. Tai - didžiulis pasikeitimas po posovietinio mąstymo. Kuo daugiau dirbs jaunimo, tuo šviežesnę požiūrį turėsime.

- Kiek laisvės priimti sprendimus turite dirbdamas su ministre Marija Jakubauskiene? Ji - reiki?

- Tiek aš, tiek ministrė esame mokslininkai, atėję dirbti į politiką. Komandoje pasitikime vienas kito ekspertinėmis žiniomis. Mums nereikia kiekvieno žingsnio raportuoti ministrei. Ji - kaip mediatorė, iš klausanti mus komandos susitikimuose. Jei sunkiau priimti sprendimą vienam, klausimą, kuria kryptimi judėti, analizuodami skaičius, priimame bendrai tiek iš mokslinės, tiek iš vadybinės pusės. Emocijomis nesiremiame. Šaltas

venimą pailgina vos mėnesiu. Ar esame pasirošę už tokį vaistą mokėti dešimtis tūkstančių? Ko gero, nelabai... Mano tikslas - užtikrinti saugiklius ir palengvinti procesus išties inovatyvių vaistų atėjimui į rinką.

- Pabaigai klausimas apie jūsų pomėgius: iš socialinių tinklų matau, kad esate kulinarijos virtuosas...

- Savaitgalius skiriu tik poilsiui ir veikloms, nesusijusiomis su darbu, tad kompiuterį būnu išjungęs. Mėgstu skaityti receptų knygas ir mokslinę literatūrą. Nuo šešerių metų tėvų prašydavau virtuvinių įrankių - pradėjau nuo vaflinės, vėliau užsigėdžiau mikserio. Norėjau užsiimti molekuline virtuve. Supratęs, kad molekulinė biologija yra arčiau širdies, pasukau tuo keliu. Studijų metais siekdamas atsipalaiduoti nuo mokslų imdavau... kepsti. Esu desertų kulinaras. Ne be reikalo kalbame apie cukraus mokėjimą... (Juokiasi.) Cukrus nėra sveika, bet jei mažas desertukas gali pagerinti emociją ir psichologinę būklę, tikrai galima jį sau leisti. ●

KALBINO GRETA VANAGIENĖ

TVINKSNIS

ABORTAS

Grupė Seimo narių iš valdančiųjų ir opozicinių frakcijų siūlo įteisinti abortus įstatymu, tuo pačiu numatant, kad ši paslauga būtų teikiama nemokamai.

Reprodukcinės sveikatos įstatymo projekte siūloma, kad nesh-tumo nutraukimo paslauga moteriai teikiama nemokamai, išlaidas kompensuojant iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų.

Parlamentarai taip pat siūlo įstatyme apibrėžti aborto tvarką nustatant, kad nesant medicininių indikacijų nesh-tumas gali būti nutrauktas iki 12 nesh-tumo savaitės, o esant indikacijoms - iki 22 savaitės. Abortas taip pat galėtų būti atliekamas iki 22 nesh-tumo savaitės po išžaginimo arba nesh-tumui atsiradus dėl kraujomaišos. Šiuo metu aborto tvarka apibrėžiama sveikatos apsaugos ministro įsakymu. ●

OBUOLIAI

Balandžio 7-ąją, Pasaulinę sveikatos dieną, Sveikatos apsaugos ministerijos (SAM) darbuotojai surengė improvizuotą socialinę akciją, kurios metu per pietų pertrauką dalino praeiviams palinkėjimus rūpintis sveikata ir kvietė vaišintis savo suneštomis dovanomis - obuoliais. Prie akcijos prisijungė ir žinutę visuomenei kartu siuntė Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) biuro Lietuvoje komanda. ●

E.RECEPTAS

Lietuva nuo šiol e. recepto duomenimis keisis su Suomija bei Čekija, tad šiose šalyse bus galima įsigyti vaistų su Lietuvoje išrašytais elektroniniais receptais, pirmadienį pranešė Registrų centras.

E. recepto duomenų mainai tarp Lietuvos ir kitų ES valstybių leidžia Lietuvos gyventojams, keliaujantiems į kitas šalis, įsigyti reikalingus vaistus pagal Lietuvoje išrašytus elektroninius receptus. Registrų centro duomenimis, kartu daugėja ir ES šalių piliečių, kurie su savo šalyje išrašytais e. receptais galės įsigyti medikamentus Lietuvoje.

Šiuo metu Lietuva e. recepto duomenimis jau keičiasi su Latvija, Estija ir Lenkija, taip pat Ispanija, Graikija ir Portugalija. ●

VAISTAI

Lietuva susiduria su vaistų trūkumu dėl per mažos konkurencijos, kompensuojamųjų vaistų kainų nustatymo metodų, sako Vaistų gamintojų asociacijos vadovė Genutė Voverienė.

„Lietuva nėra patraukli vaistų gamintojams, o toliau mažėjančią konkurenciją nulemia ydinga kompensuojamųjų vaistų kainų nustatymo tvarka. Dėl sumažintų ir vis dar įšaldytų bazinių kainų vaistų gamintojams neapsimoka tiekti reikalingų vaistų, ir kasmet jų kiekis - mažėja“, - interviu portalui „Delfi“ teigė G. Voverienė.

„Pagal dabar galiojančią teisės aktus, vieną kartą nustatyta vaistų kaina yra fiksuojama - „užšaldoma“ ir ateityje gali tik mažėti. Nekeičiant šios tvarkos, dar daugiau vaistų gamintojų mažins reikalingų vaistinių preparatų tiekimą į mūsų rinką“, - kalbėjo asociacijos vadovė. ●

Vietoj drėgnesnės makšties – ištuštėjusi piniginė?

Makšties sausumas, šlapimo nelaikymas, skausmingi lytiniai santykiai – kas gali būti apmaudžiau? Stebuklą, kad vėl viskas bus drėgna, standu ir nereikės šlapimą sulaikančių įklotų, žada privačiose klinikose atliekamos brangios lazerinės procedūros. Tačiau ar rimtas ginekologas jums tai siūlytų? Tarptautinės organizacijos įspėja apie šių procedūrų pavojus ir nepatvirtintą efektyvumą.

Sima Kazarian

Atgal į jaunystę?

Sumažėję lytiniai pojūčiai, makšties sausumas, skausmingi lytiniai santykiai, šlapimo nelaikymas... Tokie simptomai atsiranda dėl įvairių negalavimų, onkologinių ligų, o dažniausiai gyvenimą iš po kojų išmuša menopauzės metu ir vadinami menopauzės urogenitaliniu sindromu, kuriam priskiriamas ir makšties laisvumas, dubens organų prolapsas bei kiti negalavimai.

Už viltį, kad gyvenimas grįš į vėžes, ar net norą išsaugoti griūvančią santuoką bei gyvenimo džiaugsmą ne viena moteris pasiryžusi mokėti kiek reikės.

Šią viltį neretai jau stabilų finansinį pagrindą susikūrusioms moterims suteikia lazerinės procedūros, reklamuojamos kaip gydančios šlapimo nelaikymą, atjauninančios makštį.

Tačiau „makšties atjauninimas“ – ne medicininis, o rinkodaros terminas. Tarptautinės organizacijos įspėja: patikimų įrodymų apie lazerinį makšties atjauninimą, šlapimo nelaikymo gydymą nėra.

Apie lazerines procedūras urogenitaliniam sindromui gydyti dar 2018 m. viešai pareiškė JAV maisto ir vaistų administracija (FDA): „Šie gaminiai kelia rimtą pavojų ir neturi pakankamai įrodymų, patvirtinančių jų naudojimą šiais tikslais. Esame labai susirūpinę.“

„Ir nors (tyrimuose – *aut.past.*) kelios atvejų serijos rodo, kad makšties energijos prietaisai gali būti veiksmingi gydant urogenitalinį sindromą arba šlapimo nelaikymą, naujaisi atsitiktinių imčių kontroliuojami tyrimai neparodė naudos“, – rašo straipsnio „Canadian medical association journal“ autoriai bei pažymi apie didelę šališkumo riziką tyrimuose, kurie rodo lazerio naudą.

Papurtys pinigine

Kaip jau minėta, lazerinės procedūros nepigios. Paieška išmeta, kad, pavyzdžiui, „Sokrato clinica“ už šlapimo nelaikymo gydymą lazeriu prašo 290 eurų, „Primum Estetica“ 15-30 min. seansas kainuoja 350 eurų. Kai kurios kitos tą patį

žada padaryti ir už 220 eurų.

Moterims, kurios abejoja, paaiškinama, kad procedūra naudinga tiek profilaktiškai (!), tiek ir jau susidūrus su lengvu ar vidutiniu šlapimo nelaikymu. Pažymima, kad „optimaliam rezultatui pasiekti gali reikėti 1-3 procedūrų“. Tačiau už tai bus atkurta ne tik šlapimo pūslės kontrolė, bet ir mažės makšties sausumas, atjaunės gleivinė.

Patrauklus ir „Sugihara“ pasiūlymas: lazerinės ginekologijos procedūra – 230 eurų, tačiau keturių procedūrų kursas atsieis 785 eurus. Tiesa, 50 eurų kainuos pusvalandžio trukmės pirminė konsultacija. Jei prireiks pakartotinės konsultacijos, ji truks 15 min. ir kainuos 30 eurų.

O jos gali prireikti, jei neišpildytų pažadai, kad po „šlapimo nelaikymo gydymo lazeriu net 94 proc. moterų įvardija žymų šlapimo nelaikymo simptomų sumažėjimą, o 70 proc. pacienčių visai pranyksta šlapimo nelaikymo požymiai“.

Kelia rimtą pavojų

Lietuvos tarnybos ir atsakingos institucijos kol kas šiuo klausimu nėra išreiškusios viešos pozicijos, kiek pagrįsti minėti teiginiai. Tačiau apie lazerines procedūras urogenitaliniam sindromui gydyti dar 2018 m. viešai pareiškė JAV maisto ir vaistų administracija (FDA): „Šie gaminiai kelia rimtą pavojų ir neturi pakankamai įrodymų, patvirtinančių jų naudojimą šiais tikslais. Esame labai susirūpinę.“

FDA pažymi, kad lazerinius prietaisus jie patvirtino gydyti sunkioms ligoms (nenormalių arba ikivėžinių gimdos kaklelio ar makšties audinių, kondilomų naikinimui), taip pat dermatologijai.

Tačiau teiginius šių prietaisų naudojimą „makšties atjauninimui“ FDA laiko apgaulingais, neturinčius jokios įrodymų naudos, paremtus rinkodara.

NUKELTA Į IOP.

POZICIJA

„Lietuvos sveikata“ kreipėsi į šias procedūras atliekančias ir reklamuojančias klinikas, Lietuvos akušerių ginekologų draugiją, Valstybinę akreditavimo tarnybą. Platesnių komentarų laukiame.

Į klausimus atsakė „Primum Estetica“ administracija, poziciją suderinusi su Lietuvos estetinės ginekologijos asociacijos prezidente, akušere-ginekologe **doc. Daiva Bartkevičienė:**

- Kodėl moterys neįsėjamoms, kad brangi procedūra nėra iki galo įrodyta moksliskai, o tyrimai, kurie liudija jos naudą, kritikuojami dėl didelės šališkumo rizikos?
- Norime atkreipti dėmesį, kad jūsų nurodyta informacija, kurią

pateikiame klinikos „Primum Estetica“ tinklalapyje apie CO₂ lazerio terapiją nėra reklaminė, ji pagrįsta klinikiniais tyrimais. Mūsų pateikti duomenys atspindi tai, kas moksliskai tiriama ir pripažinta kaip saugus bei efektyvus gydymo metodas.

CO₂ lazerio terapija – tai moksliskai pagrįsta, saugi ir efektyvi priemonė, skirta lengvam ar vidutiniam šlapimo nelaikymui gydyti. Tai puiki alternatyva chirurginiam gydymui pacientėms, norinčioms greitesnio, mažiau invazyvaus sprendimo. (Pridedamos 9 nuorodos į mokslinius šaltinius - *aut.past.*)

- Europos akušerijos ir ginekologijos taryba ir kolegija (EBCOG), atlikę mokslo šaltinių analizę, nerado patikimų įrodymų apie procedūrų naudą.

- EBCOG pozicija – tai mokslinis dialogas, o ne draudimas. Ji atspindi akademinį diskursą, tačiau neformuoja draudimo ar griežtos rekomendacijos nevykdyti šių procedūrų. Tai pabrėžiamas mokslinės diskusijos etapas, kuris egzistuoja daugelyje naujesnių ar greitai tobulėjančių gydymo sričių.

- Kodėl klinikos svetainėje teigiama, kad procedūrai naudojami FDA patvirtinti lazeriai, kai pati FDA įspėjo gamintoją nereklamuoti šių lazerių minėtoms procedūroms?

- Klinikos „Primum Estetica“ komunikacijoje nurodo, kad naudojami FDA patvirtinti lazeriniai įrenginiai. Šis teiginys yra tikslus ir teisiškai pagrįstas – FDA patvirtinimas reiškia, kad įrenginys atitinka techninius

saugos ir veikimo reikalavimus.

FDA pastabos 2018 m. buvo adresuotos gamintojams dėl reklamos formuluočių, o ne dėl įrenginio techninių parametrų ar jo saugos. Šios pastabos nėra sprendimas uždrausti ar apriboti lazerio naudojimą, o priminimas atsargiai komunikuoti klinikinės indikacijos.

- Bet kodėl nepateikiama informacija apie galimus procedūros nepatogumus intymiai sveikatai?

- Kiekvienai pacientei prieš procedūrą pateikiame rašytinę informaciją, kurioje nurodytas procedūros pobūdis ir tikslas, galimi individualūs rezultatai, galimi nepatogumai ir rizikos, alternatyvos.

Pacientė pasirašo sutikimą procedūrai tik po individualios konsultacijos su gydytoju, kurios

metu užduoda visus klausimus.

Klinika vadovaujasi informuoto sutikimo principais, o procedūros nėra atliekamos „standartiškai“ be išankstinio įvertinimo.

Klinika neformuoja nepagrįstų pažadų, o siūlo procedūrą pacientėms, kurios pasirenka šį būdą sąmoningai, gavusios visą reikiamą informaciją.

„Primum Estetica“ laikosi visų teisinių ir medicininių reikalavimų, užtikrindama, kad pacientės būtų informuotos, saugios ir būtų gerbiamas jų pasirinkimas. Klinikos nekomunikuoja procedūros kaip universalaus gydymo metodo, tačiau atsakingai taiko ją tiems atvejams, kai pacientė ir gydytojas kartu nusprendžia, kad konkreči procedūra gali būti labiausiai tinkama. ●

Smurtas – socialinių darbuotojų kasdienybė

Atkelta iš 4p.

Gali būti, kad šeima atsisakė alkoholio, ėmė labiau rūpintis vaikais ir dėl to buvo išbraukta iš priežiūros sąrašo, tačiau tai nereiškia, kad tai šeimai nebereikia padėti. Reikėtų ne tik pagelbėti įprastais būdais, bet ir formuoti gilesnius šeimos socialinius įgūdžius, atsižvelgti į tendencijas,

kaip išsivysčiusiose vakarų valstybėse yra teikiamos šios paslaugos“, – aiškino asociacijos prezidentė.

Investicijos į kompetencijas – brangios

„Dar vienas svarbus mūsų keliamas klausimas buvo apie investavimą į socialinių darbuotojų kompetencijas. Praėjusioje kadencijoje bu-

vo daug padaryta dėl jų stiprinimo, įkurtas Socialinių darbuotojų ir kitų socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinių kompetencijų tobulinimo centras. Ši įstaiga suteikia galimybę socialinių paslaugų sferos darbuotojams vieną kartą per metus mokamai mokytis pagal tam tikras programas. Problema ta, kad kalbėdami apie darbuotojų kompetenci-

jas pasilikame Lietuvos „burbule“. Norėtumėte pasidomėti, kas vyksta pažangiose demokratinėse šalyse, kur socialinis darbas yra ypač giliai išvystytas“, – sakė J.Tamašauskienė.

Pasak asociacijos prezidentės, norint pasiekti aukštesnių rezultatų ir siekiant susilyginti su užsienio šalimis, reikės didesnio finansavimo.

„Mūsų Kompetencijų tobulinimo

centras veikia aktyviai, ieškome įdomių metodų užsienyje, tik jie yra brangūs. Tenka atiduoti didelę dalį pinigų, nes intelektualinė nuosavybė reikalauja pakankamai didelių išlaidų ir negali jų iki galo naudoti, mat yra apribota sutartis su užsienio kūrėjais, todėl šioje srityje irgi norėtume didesnio dėmesio“, – aiškino asociacijos prezidentė, tikėdamasi, kad šis klausimas nebus paliktas nežinioje. ●

Pacientai, ar ne be reikalo mokėjote už flešiuką?

„Sumokėjau už MRT, o paskui dar už tai, kad įkėlė į flešiuką. Girdėjau, kad gal nereikia, bet nenorėjau kelti konflikto“, – pasakojo vilnietė Luknė. Valstybinė ligonių kasa (VLK) įspėja – jokių papildomų mokėjimų būti neturi. Tačiau pacientams už papildomas priemones mokėti prašančiam personalui akių draskyti nereikėtų, jei e.sveikatoje būtų galima dalintis vaizdais. Registrų centras ramina: ši galimybė atsiras kitą pavasarį.

Sima Kazarian

USB atmintinė – 17 eurų?

„Jūs man pasakykite, kiek kainuoja tas flešas? – piktinasi Vilniuje gyvenanti Luknė. – Sumokėjau 15 eurų už tai, kad į jį sukeltų mano MRT tyrimą, nekaltant, kad dar kainavo ir jis pats.“

Įstaigos, kurioje lankėsi, moteris viešinti nenorėjo, tačiau, pavyzdžiui, „Kardiolitos klinikose“ norint tyrimo vaizdus įrašyti į USB atmintinę, tenka pakloti 17 eurų.

Dar pernai pavasarį pavišinta situacija, kai pacientas „Affidea“ šią paslaugą pirko už 30 eurų.

Pacientai svarsto, ar laikmenos neturėtų būti pigesnės, juolab kad įstaigos jas perka dideliais kiekiais. „Matyt, tai – pajamų šaltinis administratorių algoms apmokėti“, – piktinosi pašnekovė.

Tačiau laikmenų kainos skiriasi. Pavyzdžiui, „Northway“ medicinos centre tyrimo vaizdų įrašymas į USB kainuoja gerokai pigiau – 8 eurus. „Antėja“ svetainėje skelbiama, kad tyrimo vaizdų surinkimas ir įrašymas į USB laikmeną, tyrimą apmokant ligonių kasoms, nemokamas.

Beje, norint turėti radiologinius vaizdus savo kišenėje gali paprašyti sumokėti ir poliklinikos. Pavyzdžiui, Kauno miesto poliklinikoje nurodoma paslaugos kaina 8,78 euro be PVM. Vilniaus Centro poliklinikoje, jei norima paslaugą gauti per tris dienas, ji kainuos 9,99 euro, o jei palauksite dešimt – ji atpigs euru (8,64 euro).

Prisimokėti už naują aparatą?

Apie priemokas, kurias tenka sumokėti, kai atliekami brangūs tyrimai praėjusią savaitę prakalbo ir Seimo Sveikatos reikalų komiteto narė, socialdemokratė Orinta Leiputė. Kaip tik šiuo metu Sveikatos apsaugos ministerijos (SAM) iniciatyva kelia į Seimą skinas priemokas draudžiančios įstatymo pataisais.

Socialinio tinklo paskyroje O.Leiputė išskėlė neskaidrumo problemas, su kuriomis žmonės gali susidurti, kai jiems atliekami brangūs tyrimai.

Parlamentarė dalijosi bičiulio patirtimi, kuris prieš kelis mėnesius gavo siuntimą magnetinio rezonanso tyrimui. Jį darytis nusprendė privačioje gydymo įstaigoje, kur šią paslaugą apmoka ligonių kasa. Tačiau netikėtai sulaukė finansinės dilemos. „Taip, turime sutartį su TLK ir teikiame paslaugą, finansuojamą iš PSDF, o jūs norite su senesniu ar su naujesniu aparatu? O kuo skiriasi? Vaizdai geresni, bet primokėti reikia...“ – pokalbį perpasakojo Seimo narė ir guodėsi, kad ta pati situacija prieš keletrius metus ištiko ir ją pačią.

O.Leiputė rašė, kad Kaune tokia priemoka siekia apie 35 eurus, o Vilniuje – 37. „Na, dar usb atmintuką teko įsigyti. Ten irgi už išėmimo iš

Valstybinė ligonių kasa teigia, kad sveikatos priežiūros įstaiga, teikianti privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) lėšomis kompensuojamus radiologinius tyrimus, privalo pasirūpinti visomis tyrimui atlikti reikalingomis priemonėmis, nereikalaujama iš paciento jokių papildomų mokėjimų.

archyvo paslaugą susimokėti. Tai kaip ten su tomis priemokomis? Kas susimoka už „naują“ , kas už vienkartinę tapkę, kombinzoną“, – apie nemokamos paslaugos kainodarą replikavo parlamentarė.

Parduoda ir rūbus

Po parlamentarės postu pasipylė žinutės, kur prabilo jos sekėjai ir politikai. „Konservatorių palikimas su privačiu „gelbėtojų ratu“. Tikiosis pakaks politinės koalicijos valios baigti tuos „cirkus“, – į vatą nevyniojo premjero patarėjas Evaldas Navickas.

„Kiek kreipiausi dėl MRT, o teko kreiptis kelis kartus, niekur mokėti nereikėjo. Negražu yra klaidinti žmones!“ – Seimo narė auklėjo kita sekėja. Tačiau buvo antrinančių O.Leiputei ir besidalinančių identiška patirtimi.

Įsisiūbavusioje diskusijoje aptartas ir papildomų paslaugų apmokestinimas – ne tik USB atmintinių, bet ir rūbų.

„Patirtis tokia pati – priemoka už „geresnį vaizdą 3D“ ir beveik priverstinis pirkimas vienkartinė rūbų. Kazkur apie 40 Eur papildomai primokėti reikėjo“, – prisiminė vienas komentatorius. Jam antrino ir kitas: „Paklausus,

„Visiems pacientams, atvykstantiems MRT tyrimo, privaloma naudoti vienkartinis rūbus. Pacientams suteikiami vienkartiniai chalatai poliklinikoje yra nemokami. Jei pacientas pageidauja, jis gali pasirinkti vienkartinę pižamą, kurios kaina – 3,24 euro. Tai – individualus paciento pasirinkimas“, – aiškino Kauno miesto poliklinikos Radiologijos centro vyriausioji administratorė Jolita Žvaliauskienė.

ar vienkartinis kostiumas privalomas, darbuotoja, nuleidusi galvą, pasakė: „Mes privalome pasiūlyti...“

Paiškinu, kada nemokama

Kauno miesto poliklinikos Radiologijos centro vyriausioji administratorė Jolita Žvaliauskienė paaiškino, kad pas juos poliklinikoje, jei pacientas turi gydytojo siuntimą, kuriame aiškiai nurodyta, kad reikalingas atsakymas su vaizdais, jų įkėlimas į USB yra atliekamas nemokamai. „O pacientai, kurie tyrimą atlieka be siuntimo arba patys nori gauti vaizdus asmeninėms reikmėms, apmoka šią paslaugą nustatyta tvarka“, – sakė J.Žvaliauskienė.

Ji paaiškino ir vienkartinės aprangos suteikimo tvarką. „Visiems pacientams, atvykstantiems MRT tyrimo, privaloma naudoti vienkartinis rūbus. Tai svarbu tiek paciento, tiek personalo saugumui, taip pat – siekiant apsaugoti jautrią ir

brangią MRT aparatūrą. Asmeniniai drabužiai gali turėti metalinių detalių, kurios tyrimo metu sukelia artefaktus ir lemia neinformatyvius vaizdus“, – teigė J.Žvaliauskienė.

Pacientams suteikiami vienkartiniai chalatai poliklinikoje yra nemokami. „Jei pacientas pageidauja, jis taip pat gali pasirinkti vienkartinę pižamą, kurios kaina – 3,24 euro. Tai – individualus paciento pasirinkimas, užtikrinantis patogumą tyrimo metu“, – kalbėjo Kauno miesto poliklinikos Radiologijos centro vyriausioji administratorė.

Ji teigė, kad USB atmintinė ir vienkartinė rūbų kainos nustatomos remiantis paslaugų savikaina, tiekimo kaštais ir administraciniais ištekliais.

Ta pati tvarka ir Vilniaus centro poliklinikoje. „Jeigu pacientas turi siuntimą, kuriame nurodyta atsiimti vaizdus, tuomet informacija įrašoma į CD diską ir tai pacientui nieko nekainuoja“, – sakė komunikacijos ir viešųjų ryšių specialistė Giedrė Raišienė. Kitu atveju – reikės sumokėti nurodytą kainą. Ji įvardija, kad tai – laikmenos savikaina.

„Jeigu pacientui vienai ar kitai procedūrai reikalingi vienkartiniai drabužiai, jie suteikiami poliklinikos ir yra nemokami“, – teigė ji.

Dalinsis vaizdais kitamet

Vienkartinė rūbų apmokestinimas

Netolimoje ateityje visos radiologinių vaizdų kopijos tiek privačiose, tiek viešosiose gydymo įstaigose bus įkeliamos į e.sveikatos medicininį vaizdų posistemę („MedVAIS“).

KOMENTARAS:

VLK: jokių papildomų mokėjimų

Valstybinė ligonių kasa teigia, kad sveikatos priežiūros įstaiga, teikianti privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) lėšomis kompensuojamus radiologinius tyrimus, privalo pasirūpinti visomis tyrimui atlikti reikalingomis priemonėmis, nereikalaujama iš paciento jokių papildomų mokėjimų.

Daugeliu atveju atliekant tyrimą vienkartiniai rūbai nėra būtini. Kai kada pacientams tiesiog rekomenduojama dėvėti drabužius, kurie neturėtų metalinių detalių ar blizgių paviršių. Jeigu atliekant tyrimą yra reikalingi specialūs drabužiai, gydymo įstaiga turi nemokamai jais aprūpinti.

Jei tyrimus atliekanti įstaiga rekomenduoja įsigyti vienkartinis drabužius pacientams dėl jų pačių patogumo, turėtų būti išaiškinta, jog tai – laisvai pasirinktoms papildomoms paslaugoms (galimybė įsigyti ir dėvėti vienkartinis drabužius tyrimo metu), kurios nėra būtinos, bet kurias sveikatos priežiūros įstaiga, pacientui sutikus, gali teikti savo nuožiūra. Šių nebūtinų drabužių pacientas turi teisę atsisakyti. Tik tuo atveju, kai pacientas pats pageidauja įsigyti vienkartinis drabužius, tuomet už juos jis turi sumokėti savo lėšomis.

Teisės aktai numato, jog jeigu siuntimą išdavęs gydytojas nurodo, kad jam turi būti pateikta radiologinio tyrimo vaizdo kopija, tyrimą atliekęs gydytojas specialistas pateikia siuntusiam gydytojui tyrimo aprašymą kartu su radiologinio tyrimo vaizdo kopija ir daro tai patvirtinantį įrašą asmens sveikatos istorijoje.

Tokiu atveju, sveikatos priežiūros įstaiga, kurioje pacientui atliekamas radiologinis tyrimas, šio tyrimo vaizdo kopiją į laikmeną turi įrašyti nemokamai.

Pacientas už tyrimo vaizdo kopijos įrašymą moka tuo atveju, jei jis pats pageidauja gauti šią kopiją arba nori, kad jam asmeniškai būtų pateiktos papildomos atlikto tyrimo vaizdo kopijos. ●

mas kai kuriose įstaigose gal liks opus ir ateityje, bet USB problema turėtų būti išspręsta jau po metų.

Registrų centro atstovas Mindaugas Samkus konstatuoja, kad šiuo metu dalintis vaizdais neleidžia nacionalinės medicininės vaizdų archyvavimo ir mainų sistemos „MedVAIS“ funkcionalumai.

Tačiau netolimoje ateityje visos radiologinių vaizdų kopijos tiek privačiose, tiek viešosiose gydymo įstaigose bus įkeliamos į e.sveikatos medicininį vaizdų posistemę („MedVAIS“). Ji šiuo metu tvarkoma – vykdomas 8,3 mln. eurų vertės projektas, pradėtas pernai rudenį ir numatomas užbaigti iki 2026 metų gegužės.

Projektą Registrų centras vykdo kartu su šešiais partneriais, tarp kurių, be Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybinės ligonių kasos, dalyvauja ir keturios didelės ligoninės: Kauno ir Santaros klinikos, Respublikinė Panevėžio ligoninė, Klaipėdos universiteto ligoninė. ●

Vaikai su negalia nepraranda š

Molėtuose vykusiame nacionaliniame forume „#Talentinga(ne)galia“ buvo paliesta itin jautri tema: vaikai su negalia. Kaip akcentavo šio renginio dalyviai, dar ne viską padarėme, kad negalios paliesti vaikai turėtų visas galimybes skleisti. „Nesvarbu, kokia politinė valdžia ateidavo valdyti, visą laiką pagrindinis tikslas buvo lygios galimybės ir įtrauktis. Kad nereikėtų atskirų stovyklų vaikams su negalia, atskirų centrų, atskirų kūrybinių dirbtuvių, o kad visi galėtų būti kartu“, – tvirtino Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktorė Eglė Čaplikienė.

Miglė Petkutė

Socialines paslaugas gauna vos 16 procentų

Forumą muzikiniu pasirodymu atidarė Goda ir jos mama Daiva Čepulienė. Dauno sindromą turinti mergina neleidžia negaliai pakišti kojos – ji ne tik mokosi vokalo pas operos solistę Rasą Juzukonytę, bet ir skina gimnastikos medalius olimpiadose.

„Ką tik girdėjome Godą – talentą, kuris jau atskleistas. Ruošiantis šiam forumui statistiką rengėme iš to, ką susiuntė už vaikus su negalia atsakingos institucijos. Pažvelgus į ją, abejonių, kad turime kalbėti garsiai, nebelieka“, – kalbėjo forumo iniciatorė Seimo Socialinių reikalų komiteto narė Daiva Ulbinaitė.

Išvados skaudina: nors veiklose dalyvauja tūkstančiai vaikų su negalia, apie tai girdime minimaliai. Parlamentarė pabrėžė, kad trūksta priemonių padėti šiems vaikams įsitraukti į visavertį gyvenimo ritmą.

„Yra daugiau nei 18 tūkstančių mūsų vaikų. Jie turi negalią: vieni – sunkesnę, kiti – lengvesnę. Jie tikrai čia yra, tik kažkaip sunkiai įžiūrimi, – kalbėjo į tuščią ekraną simboliškai rodydama D.Ulbinaitė. – Ten kamputyje 178 vaikai, kurie pernai dalyvavo savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo stovyklose. 78 dalyvavo švietėjiškose veiklose. 199-iems teko laimėti dalyvauti kultūrinėse veiklose. Aktyvaus poilsio renginiuose sukinėjosi 351 vaikas. 805 vaikai leido laiką socialinės priežiūros dienos centruose. Ar juos matote? Iš tų 18 tūkstančių tik 16 procentų gauna socialines paslaugas“.

Pasak jos, vis dar trūksta pilno situacijos vaizdo, nes viskas dėl negalią turinčių vaikų daroma fragmentiškai, chaotiškai, prabėgomis. Taip pat nėra aiškios valstybės politikos šių asmenų atžvilgiu, nors teisinė bazė yra sukurta: turime ir veikiančią Jungtinių Tautų konvenciją, ir įstatymus, o nuo diskriminacijos saugoją Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. „Visgi, koks finansavimas yra skiriamas vaikų su negalia reikmėms, neaišku. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, užklausta apie šios grupės finansavimą, atsako: „Viskas verda bendrame katile, išskirti, kiek buvo skirta individualioms vaikų reikmėms, negalima“, – stebėjosi parlamentarė.

Pasak jos, netgi neaišku, kiek esama nevyriausybinių organizacijų, besirūpinančių vaikų su negalia aktyvaus poilsio, kultūrinėmis ir švietėjiškomis veiklomis. „Šios gyvena nuo projekto iki projekto ir yra finansuojamos tik kas antrus metus, – pridūrė D.Ulbinaitė bei pacitavo iš Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros gautą atsakymą: „Žinome apie septyniolika suaugusiųjų su negalia organizacijų, tačiau sunku nustatyti esamų nevyriausybinių organizacijų

Molėtuose vykę nacionalinis forumas „#Talentinga(ne)galia“ pakalbėti apie vaikus su negalia sukviėtė ne tik politikus, bet ir kultūros, sporto bei bendruomenių atstovus

SEIMO SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO NARĖ DAIVA ULBINAITĖ:

- Koks finansavimas yra skiriamas vaikų su negalia reikmėms, neaišku. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, užklausta apie šios grupės finansavimą, atsako: „Viskas verda bendrame katile, išskirti, kiek buvo skirta individualioms vaikų reikmėms, negalima.“

skaičių, kurios dirba tik su vaikais“. D.Ulbinaitė pati užaugo su negalią turinčia mama. Parlamentarė pasakojo, kad tuo laikmečiu mama dar buvo vadinama „invalidė“, o įrodinėjant negalią ir ieškant galimybių neišprotėti reikėdavo nueiti ilgiausius kelius. Ji taip pat pasidalino jaudinančia istorija, kuomet rinkė-

minėje apygardoje Dūkštuose sutiko senyvą moterį, kuri jau 30 metų gyvena su Dauno sindromą turinčiu sūnumi. „Moters išsižadėjo visa giminė. Pas ją dešimt metų niekas, išskyrus kleboną, nepravėrė durų. Apie kokias galimybes skleisti galime kalbėti rajonuose? Kai kurių žmonių net būtinoji pagalba nepasiekia“, – atsiduso D.Ulbinaitė.

Forume dalyvavusi socialinės apsaugos ir darbo ministrė Inga Ruginienė pripažino: „Taip, mes skiriame nepakankamai dėmesio ir lėšų vaikų su negalia poreikiams. Tačiau nenoriu sakyti, kad nematome, negirdime ir nesirūpiname problemų mastais. Man atrodo, kad valstybės pastangos didžiulės, ji skiria nemažai įrankių, tačiau kol kas to dar negana – reikia bandyti padaryti dar daugiau.“

KOMENTARAS:

Molėtų rajono savivaldybės meras **Saulius Jauneika:**

E.Čaplikienė: į pagalba skuba koordinatoriai

„Kai sakoma, kad savivaldybėse, ministerijose ir kitose organizacijose niekas nedaroma negalią turinčių asmenų labui – tai ne tiesa. Nesvarbu, kokia politinė valdžia imdavo valdyti, visą laiką pagrindinis tikslas buvo lygios galimybės ir įtrauktis. Kad nereikėtų atskirų stovyklų vaikams su negalia, atskirų centrų, atskirų kūrybinių dirbtuvių, o kad visi galėtų būti kartu. Nemažai savivaldybių turi dienos centrų, stovyklų, sporto būrelių“, – situaciją komentavo Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros direktorė Eglė Čaplikienė.

Jos teigimu, pernai buvo suskaičiuota kiek daugiau nei 18 tūkst. vaikų su negalia. Tai yra vaikai, kuriems

- Nacionalinio forumo pagrindinė mintis ir išvados turėtų būti tokios, kad visi bandytume per asmenines patirtis ir suvokimą įtraukti žmones, kurie yra tokie patys, kaip mes ir turi tokias pačias teises. Galbūt jiems atrodo, kad mes esame kitokie?.. Reikia surasti bendrą vardiklį ir mūsų bendruomenei pasiekti tokį rezultatą, kad visi joje jaustumėmės saugūs ir galėtume save realizuoti. Kiekvienas turėtų puoselėti savo pomėgį, talentą ir visų galimybes turėtų būti lygios. ●

ASMENS SU NEGALIA TEISIŲ APSAUGOS AGENTŪROS DIREKTORĖ EGLĖ ČAPLIKIENĖ:

- Mes finansuojame daugiausia skėtines nevyriausybines organizacijas, kurios dirba tiek su vaikais, tiek su negalią turinčiais suaugusiais. Ankstyvoji pagalba šeimai yra itin svarbi, ypač kai pastebimi akivaizdūs negalios požymiai, bet pati negalia dar nėra nustatyta. Nevyriausybines organizacijas gali suteikti emocinę paramą, atstovauti, informuoti, skirti psichologinę pagalbą.

Šansų tapti čempionais

Nacionalinį forumą „#Talentinga(ne)galia“ muzikiniu pasirodymu atidarė Goda ir jos mama Daiva Čepulienė. Dauno sindromą turinti mergina neleidžia negaliai pakišti kojos – ji ne tik mokosi vokalo pas operos solistę Rasą Juzukonytę, bet ir skinasi gimnastikos medalius olimpiadoje.

TRYS KLAUSIMAI MINISTREI

Socialinės apsaugos ir darbo ministrė
Inga Ruginienė:

„Džiugu matyti, kad ilgainiui susiformavusios stigmos ir neigiama nuomonė pradeda tirpti. Dabar turbūt nerasime klasės, kurioje nebūtų vaikų su negalia“, – įtraukiojo ugdymo rezultatus įvertina socialinės apsaugos ir darbo ministrė Inga Ruginienė.

- Ministerija ėmėsi didžiulės pertvarkos – įgyvendina vadinają negalios reformą. Tik stojasi už ministerijos vairo sakėte, kad šiai turite nemažai pastabų. Kokias korekcijas atliksite?

- Jau yra planas, ką turime keisti. Už šią sritį atsakinga viceministrė šiuo metu diskutuoja su nevyriausybinėmis organizacijomis. Reikia paruošti teisės aktus. Peržiūrėsime negalios nustatymo terminus. Kad ypač esant sunkiai negaliai neberekėtų vėl iš naujo įtikinėti specialistų, jog žmogus vis dar turi negalią. Tokie atvejai tikrai stebina ir verčia susimąstyti, kokių žingsnių reikia imtis, idant turintieji negalią galėtų išvengti nemalonių incidentų. Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra (ANTA) vykdo periodinius

Nerasime klasės, kur nebūtų vaikų su negalia

susitikimus su viceministre. Diskutuoja ir apie negalios nustatymo procedūrą. Įsivaizduokite, buvo atvejais, kai ANTA specialistai turėjo iš naujo įvertinti negalios nustatymo procedūrą regione, mat pirminis vertinimas buvo visai kitoks.

- Gydytojų vadovai ministerijai pažeria ir kritikos, esą šeimos gydytojai nėra gerai informuoti apie dažnai keičiamą neįgalumo nustatymo tvarką...

- Kalbame apie tai, kad tam tikrais atvejais medikų dalyvavimas nėra būtinas, nes šie atlieka tik

sritį atsakinga viceministrė dirbo prie techninių priemonių paskyrimo, kuris dabar yra išmėtytas po kelias institucijas. Svarstome, kad šią funkciją reikėtų deleguoti vienai įstaigai, kur žmogus gautų paslaugą vieno langelio principu ir tokiu atveju veiktų paprastas algoritmas.

Pagrindinė žinutė – kad turime suremti pečius, jog žmonės su negalia nesijaustų atskirti. Reikia, kad sveikatos apsaugos sistema šiems žmonėms padėtų, o ne paverstų sistemos įkaitais. Dėl to privalome atsakingai vykdyti savo veiksmus, darbus ir procesus, kad negalią turintis žmogus jaustųsi lygiaverte visuomenės dalimi ir gautų visą reikalingą pagalbą.

- Kalbate su švietimo, mokslo ir sporto ministre Raminta Popoviene apie tai, kaip negalią turintys vaikai integruojasi į paprastą mokyklą?

- Šis procesas sekasi sunkiai. Bet pamažu pasiekiami vis geresni rezultatai. Džiugu matyti, kad susiformavusios stigmos ir neigiama nuomonė pradeda lėtai tirpti. Tai yra itin džiugu, ypač kad vaikai gana greitai priima pasikeitusį pasaulį. Tačiau nors programa yra vykdoma, stipriai trūksta specialistų. Suprantama: tai – nepaprastai sunkus ir atsakingas darbas. Turbūt nerasime klasės, kurioje nebūtų vaikų su negalia. Bet mes negalios nepabrėžiame, priešingai, sakome, kad visi vaikai yra vienodi, kiekvienas jų turi vieno ar kitokių gabumų. Tikiuosi, kad specialiųjų poreikių turintiems vaikams atvirumo visuomenėje vis daugės ir daugės. ●

„Pagrindinė žinutė – kad turime suremti pečius, jog žmonės su negalia nesijaustų atskirti. Reikia, kad sveikatos apsaugos sistema šiems žmonėms padėtų, o ne paverstų sistemos įkaitais. Dėl to privalome atsakingai vykdyti savo veiksmus, darbus ir procesus, kad negalią turintis žmogus jaustųsi lygiaverte visuomenės dalimi.“

pirminį darbą – nustato sutrikimą. To ir užtenka. Todėl su sveikatos apsaugos ministre Marija Jakubauskiene kalbamės apie tai, kad reikėtų supaprastinti negalios nustatymo procesus bei peržiūrėti reikalavimus gydytojų konsiliumui. Kai gydytojai asmeniui nustato sutrikimą, tuomet organizuodami jam įvairias paslaugas įsijungiame per pavaldžias institucijas. Už šią

negalia yra nustatyta ir jie turi pažymėjimą. Berniukų su negalia yra gerokai daugiau – apie 64 proc. Per 10 tūkst. vaikų turi vidutinį neįgalumo lygį, labai sunkią negalią turi apie 4,5 tūkst., o lengvą – apie 4 tūkst.

2024 metais sausio 1 dieną įsigaliojo naujas Pagalbos koordinavimo vaikui su negalia teisių pagrindų įstatymas. Juo buvo numatytos di-

delės reformos negalios vertinimo ir prieinamumo srityse. „Savivaldoje buvo nuspręsta, kad negalios koordinatoriai turi rasti šeimas, kurioms reikia pagalbos. Po šio įstatymo atsiradimo, sujungus Neįgaliųjų reikalų departamentą bei Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybą, buvo įkurta Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra. Šio įstatymo dėka

vaikui ir suaugusiam, jeigu šis sutinka ir tam yra poreikis, sudaromas pagalbos planas, kuris vėliau keliauja į atsakingas institucijas ir savivaldybes. Jis nėra atskiras lapas ir nėra fiziškai apčiuopiamas, o veikia per SPIS sistemą bei joje pasilieka“, – apie naujoves kalbėjo E.Čaplikienė.

„Pernai buvo priimta 1610 sprendimų skirti pagalbos koordinavimą

EUROPOS VICEČEMPIONAS, PAROLIMPIETIS, FOTOGRAFAS DANAS SODAITIS:

- Rezultatas matomas tik tada, kai triašmenis kardas – visuomenė, sistema bei patys žmonės su negalia ir jų tėvai – veikia kaip vienetas. Suteikti sąlygas yra būtina, bet svarbu žinoti, ko žmonėms iš tikrųjų reikia. Fizinę negalią turintys žmonės gali sportuoti sėdėdami neįgaliojo vežimėlyje, kurie yra vienetiniai ir pritaikyti būtent tam žmogui. Jų kaina prasideda nuo 5 tūkstančių eurų. Savivaldybės, sporto agentūros ilgalaikiam turtui skiria vos 500 eurų...

ir sudaryti pagalbos planą vaikams. Pagal negalios pobūdį daugiausiai – per 1300 iš 1600 – vaikų priskiriami psichikos ar elgesio sutrikimai. Daugiausiai pagalbos planų sudaryta 4-6 bei 7-13 metų vaikams pažinimo, bendravimo, užduočių ir reikalavimų vykdymo srityse. Keliaime klausimą ir dėl civilinės saugos: jeigu kiltų ekstremali situacija, ar jums reikėtų pagalbos?“ – komentavo agentūros direktorė.

E.Čaplikienė kalbėjo, kad atskiros, aktyviai ties įtraukiojo ugdymu veikiančios savivaldybės siunčia informaciją mokykloms, kad ir šios žinotų, kokia pagalba vaikams reikalinga. „Pati agentūra taip pat pasitelkia nemažai priemonių, pastarosios dažnai yra teikiamos finansuojant nevyriausybinės organizacijos. Mes finansuojame daugiausia skėtines nevyriausybinės organizacijos, kurios dirba tiek su vaikais, tiek su negalią turinčiais suaugusiais. Ankstyvoji pagalba šeimai yra itin svarbi, ypač kai pastebimi aki-vaizdūs negalios požymiai, bet pati negalia dar nėra nustatyta. Nevyriausybinės organizacijos gali suteikti emocinę paramą, atstovauti, informuoti, skirti psichologinę pagalbą“, – pasakojo direktorė.

Pasak E.Čaplikienės, 60 savivaldybių jau pasinaudojo galimybėmis: 28 vaikai iki devynerių metų ir 77 vaikai iki septyniolikos metų gavo asmeninio asistento pagalbą. Taip pat suteikiamas ir būsto pritaikymas.

„Pernai per visą Lietuvą buvo suteikti 38 būstai, kurie buvo pritaikyti vaikams su negalia. Tačiau būsto pritaikymas per savivaldybes sie-

kia 60-70 procentų, todėl jos nesugeba aprūpinti kiekvienos šeimos. Socialinė reabilitacijos asmenims su negalia bendruomenėje paslauga pernai suteikė 302 socialinių paslaugų įstaigos, kurios veikė 59 savivaldybėse. Pernai šios paslaugos sulaukė 489 vaikai su negalia, – duomenimis dalijosi agentūros direktorė, primindama, kad siekiama ir tinkamai šviesti vaikus su negalia. – Nevyriausybinės organizacijos netgi organizuoja kultūrines veiklas, pavyzdžiui, gestų kalbos spektaklius vaikams su negalia, kūrybines dirbtuves, vaikų su negalia meniską išraišką skatinančias parodas, įtraukiuosius muzikos festivalius.“

Agentūros duomenimis, šiose veiklose per nevyriausybinių organizacijų vykdomus projektus dalyvavo 199 vaikai, į aktyvų poilsį įsitraukė beveik 300 vaikų.

Vicečempionas – apie medalio kainą

„Prieš pusantrų metų mamytė atvedė Godą ir paklausė, ar ji galėtų įstoti mokytis dainavimo. Iškart parekomendavau stoti, nes ji tikrai turi gerą balsą, klausą ir galimybių tobulėti. Mūsų muzikos mokykloje (B. Jonušo – red. past.) dirbti yra lengviau. O progimnazijose, kur grupėse būna ir po trisdešimt vaikų, neabejoju, išsūtkiai dar didesni“, – kalbėjo operos solistė Rasa Juzukonytė.

Dirbti su negalią turinčiais vaikais ją paskatino užsienyje matyta geroji praktika, kuomet studijų metais kelia po Norvegiją ir koncertavo specialiosiose mokyklose. Ten neišdildomą įspūdį paliko su auklėtiniais dirbusių mokytojų atsidavimas.

Apie visuomenės požiūrį į žmones su negalia kalbėjo ir Europos vicečempionas, parolimpietis, fotografas Danas Sodaitis. Pasak jo, visuomenė pasaulyje kalba apie žmonių integraciją, įtrauktį, tačiau tikroji situacija lieka toli nuo realybės.

„Po nelaimingo atsitikimo pradėjau sportuoti su sveikais sportininkais. Galiausiai tapau pirmuoju paraatletu, kuris nacionaliniame Lietuvos sveikųjų čempionate sugebėjo laimėti medalį ir netgi įgyvendinti sporto meistro normatyvą. Buvimas tarp tokių sveikųjų sportininkų kaip Airinė Palšytė, Kostas Skrabulis pakeitė mano vertybes ir mąstymą. Rodydamas lyderystę daugiau nei prieš pusantrų metų įkūriau sporto klubą. Sutapimas, kad jo pavadinimas yra toks pats kaip 2024 metų parolimpinių žaidynių šūkis – „Paradoksas“. Rezultatai kalba patys už save: kovo mėnesį turėjome čempionatą, kuriame septyni sportininkai laimėjo aštuonis medalius bei pasiekė keturis Lietuvos rekordus“, – džiaugėsi D.Sodaitis.

Tačiau medaliai turi dvi puses, priminė sportininkas. Neužtenka imtis minimalių žingsnelių ir sakyti, kad problema yra taisoma, jeigu pro akis yra praleidžiami didesni sunkumai.

„Rezultatas matomas tik tada, kai triašmenis kardas – visuomenė, sistema bei patys žmonės su negalia ir jų tėvai – veikia kaip vienetas. Suteikti sąlygas yra būtina, bet svarbu žinoti, ko žmonėms iš tikrųjų reikia. Fizinę negalią turintys žmonės gali sportuoti sėdėdami neįgaliojo vežimėlyje, kurie yra vienetiniai ir pritaikyti būtent tam žmogui. Jų kaina prasideda nuo 5 tūkstančių eurų. Savivaldybės, sporto agentūros ilgalaikiam turtui skiria vos 500 eurų... Kaip mes už tokią sumą galime nupirkti 5 tūkstančių vertės vežimėlį?“ – klausimą kelė parolimpietis. ●

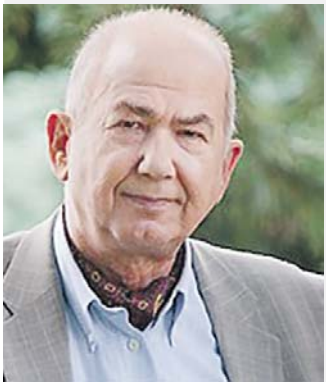

Diagnozė Elonui Muskui

POŽIŪRIS

Po šituo pavadinimu jokia paslaptis neslypi: rašysime apie turtingiausią pasaulyje žmogų, kurį dėl pastarųjų dienų politinių aktualijų spauda pamini kasdien. Bet apie jo ligas ir tų p. Elono ligų insinuacijas užsimenama retai. Nes gyvena Muskas toli ir nelabai kam rūpi. (Mums visada rūpi daugiau už mus turto turintieji, bet – kol įtakos mūsų kraštui nedarė, tol mes po jo ligas ir nesikapstėme).

Henrikas Vaitiekūnas

Odabar E.Muskas jau ir lietuviams nebepatinka. Kodėl? Atsakymui pasitelkiau ką tik mūsiškėje spaudoje paskelbtą makroekonomikos specialisto, eksperto ir socialinių mokslų daktaro p. Raimondo Kuodžio nustatytą... diagnozę. (Neatsitiktinai gi p. Raimondas – daktaras!). Citata: „...nustebtumėte sužinoję,

Kai žmonėms nesiseka teisingai įvertinti savo kompetencijų tam tikroje srityje, jie (klaidingai!) ima laikyti save... kompetentingiausiais. Tikiuosi, supratote. Nesupratusiems – brutalesnis paaiškinimas: tie žmonės yra pernelyg kvaili, kad suvoktų, kokie jie yra kvaili.

su kiek mažai smegenų valdomas pasaulis!.. **Ateina Muskas su DANINGO-KRIUGERIO sindromu, pasiima pjūklą, ir jam viskas aišku: jis tiek įtikėjęs savimi, kad improvizuoja visais klausimais...“.** Ir t.t.

Užkliuvo! Ėmiausi aiškintis, kas yra tas Daningo-Kriugerio sindromas. Ir iškart supratau, kad p.Elonas – ne vienas! Taip pat kaip jis apsigusiųjų dešimtims, jei ne šimtais pririnktumėm ir Lietuvoje.

Esmė: Deividas Daningas ir Džastinas Kriugeris – Niujorko Kornelio universiteto mokslininkai – nustatė keistą poslinkį kai kurių žmonių smegenyse (t.y. mąstyme). Kai žmonėms nesiseka teisingai įvertinti savo kompetencijų tam tikroje srityje, jie (klaidingai!) ima laikyti save... kompetentingiausiais. Tikiuosi, supratote. Nesupratusiems – brutalesnis paaiškinimas: tie žmonės yra pernelyg kvaili, kad suvoktų, kokie jie yra kvaili.

Nuokrypis. **Jei toks pilietis nors šiek tiek savo ribotumą suvokia, jis ima mokytis. Gilintis. Ir vis labiau artėja prie sokratiškosios frazės „Žinau, kad nieko nežinau“.** Deja, tai atsitinka retai. Kur kas dažniau į ligą (ar tai iš tikrųjų liga, dar aiškinimės) vis giliau klimpstama. Ir dabar, kad linksmiau jums visa tai skaitytųsi – pavyzdys, kuris minimas visuose Daningo-Kriugerio dėsniai skirtuose rašiniuose.

Pagrindinis pasakojimo herojus –

kažkoks MacArtūras Veleris. Jis dar ano amžiaus pradžioje prisiskaitė fantastinių pamokymų ir **įtikėjo, kad žmogus, išsitemęs citrinų sultimis, tampa nematomas.** Išsitemė. Ir pabandė nusifotografuoti. Ir, o Šventas Atsitiktinume, ar aparata bėda išitiko, ar fotojuosta brokuota buvo, bet nuotraukoje to MacArtūro veido visiškai nesimatė. Žmogus įtikėjo galimybe tapti nematomu ir sugalvojo apiplėšti banką. Ėjo prie kasų nesislapstydamas ir, net susikrovęs pinigais, neskubėjo pasišalinti. O kuomet buvo surastas ir teisiamas, vis kartojė: „Aš gi buvau citrinų sultimis išsitempliojęs...“

Beveik analogiška situacija atspindėta (sako, kad įvykis tikrai buvęs) Holivudo filme „Primadona“, kur bebalsė ir klausos neturinti milijonierė užsimano tapti operos žvaigždė. Pastarasis pastebėjimas turėtų šiek tiek sužadinti ir lietuviškojo skaitytojo fantaziją. Pavyzdžių toli ieškoti nereikia. Kviečiu pažiūrėti vienoje mūsų televizijų transliuojamą „Karaokės“ projektą. Dainuojama natų nepažįstant ir klausos

pirmuoju atveju, galit nukeliauti į klaidingą savivertę antruoju. Kaip pasitikrinti? Atsakymą radau... savaitraštyje „Lietuvos sveikata“ Perrašau jį. (Pakartotinio honoraro už senas mintis neprašau).

Citata-praktinis pamokymas iš 2021 m. rugsėjo mėn. savaitraščio: „...Imate baltą popieriaus lapą. Pieštuką turit. Bet nerašot, o pradedate galvoti apie savo gebėjimus. Po to pieštuku tą kvadratą uždažote. (Visą arba ne visą.)

Uždažyto, retušuoto ploto turi būti lygiai tiek, kiek procentų jūs vertinate savo gebėjimus bei talentą. **Jei uždažėte mažiau nei 50 procentų ploto, jūsų vertė (savivertė) yra žemesnė, nei turėtų būti.** Jei užspalvintote maždaug pusę kvadrato – idealu! O jei uždažėte 75 ar daugiau procentų, tai – ženklas, kad su jumis neįmanoma ginčytis, ir kad bet kokie moksliniai skaičiavimai jus sunkiai paveiks.

Testas nepavyks, jei iš anksto žinosite jo rezultatus. Todėl geriausia, jei atliktumėte jį su

neturint. O „žiuri“ atlikėjams į akis meluoja: „Ojej, kaip gražu!“

Dar vienas Daningo-Kriugerio eksperimentas su studentais. Kontroliniai jų darbai buvo suskirstyti į grupes. Pirmoji grupė, parodžiusi blogiausių rezultatus, darbus iš anksto įvertino labai neblogai: girdi, esame arti dešimtukų. O tie, kurie dešimtukais įvertinti, manė, kad ne visus užduotis išsprendė ir tikėjosi aštuntukų. **Taigi, kuo gilesnė yra jūsų kompetencija, tuo labiau savimi abejojate.** Ir, be abejo, žinote – greitis visuomet turi įtakos kokybei. Todėl šiandien šalia E.Musko turime ir „greitukininką“, itin skubių sprendimų priėmėją – poną Donaldą Trumpą.

Dar vienas intarpėlis: Daningo-Kriugerio efekto atradėjai 2000 m. buvo apdovanoti alternatyvine Šnobelio premija. Perverskite tos premijos nuostatus. Štai kas juose rašoma: „Už atradimus, kurie pradžioje kėlė juoką ar šypsenas, o vėliau pasirodė, kad juos reikėtų rimtai apmąstyti...“

Į dėsnio teorijas šiandien giliai nelendame. Problema – daugiau filosofinė. Ir patarimų, kaip reikalus pataisyti, čia nėra. Bet galima užkirsti kelią neteisingo mąstymo formavimui. Tad darsyk tenka kartoti žodį „koreliacija“. Nes kiekvienas žmogus gali būti ekspertas vienoje srityje ir visiškai diletantas – kitoje. Ir, jei suklysite

šeimos nariais, kurie šito rašinio dar neskaitė. (Nepavyks ir su tais, kurie, išgirdę žodį „skiepai“, šerius pastato. Ir dar su tais, kurie nesupranta žodžio „įtakotojas“ ir liepia save vadinti „inflenceriais“).

Dabar panagrinėkim ir nusprendim dėl to vieno abejotino žodžio pavadinime. Ar tikrai tai yra liga?

Visi moksliniai straipsniai šia tema (ir netgi Šnobelio premijų Komitetas) yra nusprendę: tai – ne liga. Nes Dėsnis nėra įtrauktas į psichikos sutrikimų (DSM ar ICD) sąrašus. Tai – ne sutrikimas, o žmogaus psichologinė savybė, pasireiškianti naujokams naujose srityse. Pavyzdžiui, kuomet pirmakursis jaučiasi protingesnis už dėstytoją. Toji savybė itin dažnai pasireiškia „inflenceriams“, komentuojantiems mokslo laimėjimus.

O atpažinti efektą... nesudėtinga. Paprastai, atrodo, kad žmogus užtikrintas tuo, ką sako. **Bet įsiklausykite: jo argumentai – ganėtinai paviršutiniški. Jis neturi noro gilintis ar priimti kritiką.** Ir itin dažnai naudoja frazes „Viskas čia paprasta“, „Čia – ne problema. Arba „Aš žinau geriau“.

Tai taip panašu į turtingiausio pasaulio žmogaus – Elono Musko – pavyzį. Ir dar man šiek tiek panašu, jei smagiai ir objektyviai paanalizuosi, į Lietuvos makroekonomikos specialisto DAKTARO R.Kuodžio žodžius. ●

Vietoj drėgnesnės makšties – ištuštėjusi piniginė?

Atkelta iš 6p.

„...Makšties atjauninimo“ procedūros kelia rimtą pavojų. (...) Peržiūrėdami nepageidaujamų reiškinų ataskaitas ir paskelbtą literatūrą, nustatėme daugybę makšties nudegimų, randų, skausmo lytinių santykių metu ir pasikartojančio ar lėtinio skausmo atvejų. Nepatvirtinome šių įrenginių tokioms procedūroms atlikti. Taigi visas rizikos mastas nežinomas“, – teigė FDA.

Nėra įrodymų

2018 m. FDA dokumentas vis dar aktualus. Jį 2024 m. gegužės mėn. citavo Europos akušerijos ir ginekologijos taryba ir kolegija (EBCOG), posėdyje patvirtinusi dokumentą, ku-

Šaltinis „Techsciresearch“ nurodo, kad pernai vien pasaulinis makšties atjauninimo rinkos dydis buvo 3,21 mlrd. JAV dolerių. „Grand view research“ skaičiuoja, jog nuo 2024 m. iki 2030 m. numatomas metinis augimo tempas – 22,07 proc.

riame aptarė makšties lazerinių prietaisų naudojimą, gydant menopauzės urogenitalinį sindromą, makšties laisvumą, dubens organų prolapsą ir šlapimo nelaikymą streso metu.

EBCOG pažymi, kad ginekologijoje dažniausiai naudojami prietaisai yra anglies dvideginio (CO2) abliacinis lazeris ir erbio YAG neabliacinis lazeris.

„Trūksta patikimų įrodymų, patvirtinančių jų naudojimą įprastinėje praktikoje“, – konstatuoja EBCOG. Ji skaičiuoja, kad menopauzės urogenitalinį sindromą turi apie 40-60 proc. moterų. „Pirmosios eilės gydymas yra mažos dozės makšties estrogenai, o alternatyvus pasirinkimas – makšties drėkikliai arba geriamasis ospemifenas“, – sako Europos akušeriai-ginekologai.

Klaidinanti informacija?

Vienas populiariausių CO2 tipo lazerių naudojamas šiai paskirčiai – „MonaLisa Touch“, tačiau, kaip jau buvo minėta, FDA jis patvirtintas naudoti tik bendrojoje ir platinėje chirurgijoje bei dermatologijoje.

Susirūpinusi dėl masiško naudojimo ne pagal paskirtį, FDA kreipėsi į gamintojus prašydama nereklamuoti produktų nepatvirtintam naudojimui – tarp jų patenka Lietuvoje naudojami lazeriai („MonaLisa Touch“, „Femlift“, „Ultra Femme 360“).

Tačiau Lietuvoje veikianti klinika „Primum Estetica“, kur šias procedūras atlieka Lietuvos estetinės ginekologijos asociacijos prezidentė, akušerė-ginekologė doc. dr. Daiva Bartkevičienė, skelbia, kad specialistai visas procedūras atlieka su JAV Maisto ir vaistų administracijos (FDA) ir daugiausia medicininių kli-

nikinių tyrimų patvirtintais lazeriais.

Milijardinis verslas

Šaltinis „Techsciresearch“ nurodo, kad pernai vien pasaulinis makšties atjauninimo rinkos dydis buvo 3,21 mlrd. JAV dolerių. „Grand view research“ skaičiuoja, jog nuo 2024 m. iki 2030 m. numatomas jo metinis augimo tempas – 22,07 proc.

„Canadian medical association journal“ 2023 m. pažymėjo, kad skirtingai nuo vaistų, daugeliui tokių naujų medicinos prietaisų reguliavimų patvirtinimui nereikia kontroliuojamųjų tyrimų.

„Ir nors (tyrimuose – aut.past.) kelios atvejų serijos rodo, kad makšties energijos prietaisai gali būti veiksmingi gydant urogenitalinį sindromą arba šlapimo nelaikymą, naujausi atsitiktinių imčių kontroliuojami tyrimai neparodė naudos“, – rašo straipsnio autoriai bei pažymi apie didelę šališkumo riziką tyrimuose, kurie rodo lazerio naudą.

Jie teigė, kad priešingai nei kalbant apie minėtas procedūras, daugybė atsitiktinių imčių kontroliuojamųjų tyrimų patvirtino operacijos ar dubens dugno terapijos naudą moterims, nelaikančioms šlapimo. Todėl kanadiečiai ir siūlo naudoti šiuos įrodymais pagrįstus būdus, juolab kad jie prieinamesni.

Sergančių vėžiu auditorija

„Moterys, sergančios vėžiu, gali būti tikslinė lazerinių procedūrų naudotojų auditorija“, – teigia ginekologė, krūties vėžio chirurgė Kristin E.Rojas straipsnyje, publikuotame sveikatos ir gamtos mokslų leidinyje „Statnews“.

Ji paaiškina, kad taip yra todėl, jog moterims, turinčioms estrogenams jautrius navikus, paprastai rekomenduojama vengti estrogenų turinčių produktų arba skiriami estrogenų blokuojantys vaistai. Dėl jų makšties audiniai gali plonėti, išsau-

Lazerinės procedūros reklamuojamos kaip gydančios šlapimo nelaikymą, atjauninančios makštį.

„Makšties atjauninimas“ – ne medicininis, o rinkodaros terminas. Tarptautinės organizacijos įspėja: patikimų įrodymų apie lazerinį makšties atjauninimą, šlapimo nelaikymo gydymą nėra.

sėti ir tapti mažiau elastingi.

Natūralu, kad moterys masiškai ieško būdų gelbėtis iš šios padėties. Deja... „Didelis lazerių karštis sukelia terminius nudegimus. Tinkamas medicininis terminas, ką jie daro, yra nekrozė, nes šie lazeriai naikina audinių segmentus“, – rašo gydytoja ir vardija, kad po gydymo makšties lazeriu pacientės ieško pagalbos dėl lėtinio šlapimo pūslės skausmo, deginimo jausmo, randų ir pan. ●

V.Strupinskienė: Parkinsono ligos priežastis – mįslė iki šiol

Balandžio 11-ąją minima Pasaulinė sergančiųjų Parkinsono liga diena. Šia proga apie ligą kalbamės su Respublikinės Klaipėdos ligoninės Neurologijos skyriaus vedėja Vaiva Strupinskienė.

-Kokio amžiaus žmonės dažniausiai užklumpa Parkinsono liga?

- Pirmieji simptomai pasireiškia vidutiniškai apie penkiasdešimt penktuosius gyvenimo metus. Ji gan dažna - yra antra pagal dažnį neurodegeneracinė liga po Alzheimerio ligos. Nors simptominis gydymas stipriai pagerėjo, iki šiol nėra didelių pasiekimų stabdant ar lėtinant jos progresavimą...

-Kodėl šia liga taip susidomėta ispaniškojo gripo pandemijos metu?

-Ispaniškojo gripo pandemijos priežastis - iki šiol medicinos mįslė. Kaip ir tai, kad daugeliui ligonių po ūmios stadijos pasireiškė parkinsoninis sindromas. Jo pažeidimai itin primena Parkinsono ligą - smegenų juodojoje medžiagoje rastas dopaminą produkujančių neuronų išnykimas. Bet tai sukėlęs virusas niekada nenustatytas.

- O ar žinoma Parkinsono ligos priežastis?

- Tai - dar viena mįslė. Lewy kūneliai juodojoje medžiagoje smegenyse laikomi specifiniais ligos žymenimis, bet jų randama ir sergant kitomis ligomis.

Neįrodyta ir genetinė kilmė, nors 15-20 procentų sergančių turi šeiminių anamnezę.

Kas sukelia juodosios medžiagos

SVARBU:

Sergantieji Parkinsono liga kviečiami prisijungti prie Parkinsono ligos ir judėjimo sutrikimų asociacijos. Kreiptis el.paštu judejimosutrikimas@gmail.com

mam patogenai virškinimo trakto. Ar yra tyrimų apie mitybos įtaką šiai ligai?

- Kadangi Braak skyrė daug dėmesio žarnyno ir smegenų ašiai, itin domimasi mitybos tyrimais ir žarnyno disbioze, kaip galimais veiksniais, kurie lemia Parkinsono ligos atsiradimą ir progresavimą.

Tyrimai patvirtina polinesočiųjų riebalų rūgščių naudą. Jos pasižymi priešūždegiminėmis, neuroprotektinėmis savybėmis, saugo dopaminerginius neuronus eksperimentiniuose Parkinsono ligos modeliuose. Nustatyta, kad omega-3 riebalų rūgščių vartojimas gali būti susijęs su mažesne ligos rizika, lėtesniu progresu. Taip pat patvirtintas teigiamas skaidulų poveikis žarnynui dėl gero poveikio mikroflorai.

Eksperimentiniuose tyrimuose su gyvūnais patvirtintas ir augalinių polifenolių (kurkumino, resveratolio ir kitų) neuroprotektinis poveikis.

“ Parkinsono liga - antra pagal dažnį neurodegeneracinė liga po Alzheimerio ligos. Nors simptominis gydymas stipriai pagerėjo, iki šiol nėra didelių pasiekimų stabdant ar lėtinant jos progresavimą... ”

degeneraciją, vieningos hipotezės nėra. Iškelta keletas jų - oksidacinio streso, atipinio neuroūdegimo, žarnyno disbiozės ir kt. Neaišku, ir kokią vaidmenį ligos formavimesi vaidina toksinai, žalingi įpročiai - atsakymų į šiuos klausimus tebeieškoma.

-Gal galėtumėte paaiškinti, kas yra toji juodoji medžiaga ir kas joje vyksta sergant?

- Tai - galvos smegenų vidurinėse smegenyse esanti vadinamoji substantia nigra. Joje vyksta negrįžtami pokyčiai: neuronai, kurie sintetina ir išskiria dopaminą, pradeda pamažu irti ir nykti. Šiame procese dalyvauja alfa-sinukleino baltymas, kurio sankaupos ir sudaro minėtus Lewy kūnelius. Jis aptinkamas pacientų nervinės ląstelėse, seilėse, smegenų skystyje, odoje, žarnyne ir net periferinėje nervų sistemoje.

Progresuojant ligai, Lewy kūnelių kaupimasis spartėja. Tai sukelia neuronų žūtį, prarandamas dopaminas, būtinas perduoti nerviniams impulsams. Sumažėjus jo kiekiui, sutrinka normalus smegenų aktyvumas, pasireiškia motorikos bei kiti sutrikimai.

- Ar ši liga skirstoma į stadijas?

- Atsižvelgiant į klinikinį ligos sunkumą, paciento būklę vertinama pagal modifikuotą Hoehn-Yahr

DOSJĖ:

• V.Strupinskienė baigė Kauno medicinos institute baigė neurologijos internatūrą, vėliau stažavosi Santaros klinikose, o nuo 2011 m. yra Respublikinės Klaipėdos ligoninės Neurologijos skyriaus vedėja.

• Kasmet dalyvauja tarptautiniuose kongresuose, yra Lietuvos neurologų asociacijos, Vakarų Lietuvos neurologų draugijos, Lietuvos neurofiziologų draugijos narė. ●

penkių stadijų skalę.

Ligos formavimąsi bene daugiausiai tyrinėjo neuropatologas Heiko Braak. Jis iškėlė hipotezę apie vystymosi septynias stadijas.

Pagal jas pradžioje Lewy kūneliai randami uodžiamajam stormenyje ir branduolyje, dėl to liga gali prasidėti nuo uoslės sutrikimo. Ji sutrinka net 90 procentų sergančiųjų. Kiek vėliau jie randami pailgosiose smegenyse, tada sutrinka miegas (praktiškai būdinga visiems pacientams), atsiranda autonominiai sutrikimai, depresija.

Judėjimo sutrikimai - vienas vėlesnių simptomų, atsiradęs degene-

raciniam procesui apėmus juodąją medžiagą ir kitus giliuosius viduriniųjų smegenų bei galvos smegenų pusrutulių branduolius.

Vėlyvosiose stadijose pažeidžiamos kitos struktūros: limbinė sistema, smegenų žievė ir tada gali pasireikšti psichikos ir pažintinių funkcijų sutrikimai.

- Iš pradžių liga gydoma medikamentiniu būdu. O kokie chirurginiai gydymo būdai?

- Dažniausiai - gilioji smegenų stimuliacija. Smegenyse implantuoti elektrodai generuoja žemos įtampos signalus ir keičia neuronų aktyvumą. Su elektrodais sujungiama po raktikauliu implantuota baterija. Pacientas gauna pultelį ir gali reguluoti gydymą pagal savijautą.

Kai šis būdas netinka, siūlomas gydymas gama peiliu. Jis 0,15 milimetro tikslumu veikia smegenų pamato branduolius ir nutraukia pataloginį impulso plitimą, kuris kelia drebulį, sustingimą, nevalingus galūnių judesius. Trečiasis chirurginis gydymo būdas - radiodažnuminės giliųjų pamato branduolių destruktinės operacijos. Kurį būdą taikyti, sprendžia neurochirurgas.

- Tyrėjas Heiko Braak su bendraautorais iškėlė hipotezę, kad liga atsiranda veikiant nežino-

Manoma, kad dėl polifenolių gauso juodoji arbata mažina ligos riziką, gali atitolinti motorinius simptomus.

- O koks kofermento Q10, vitamino D ir kitų preparatų efektyvumas?

- Naujausių metaanalizių metu nenustatyta kofermento Q10 poveikio, todėl jis neskiriamas pacientams, kaip ir vitaminas E.

Tačiau pastebėtas ryšys tarp didesnio su maistu gaunamo betakaroteno kiekio ir mažesnės rizikos susirgti.

Vitaminas D yra svarbus neurosteroidas. Jo koncentracija organizme turi atvirkštinį ryšį su Parkinsono ligos rizika ir jos sunkumu. Ir nors sergantiems rasta mažesnė vitamino D koncentracija, nepastebėta, kad vartojant papildus gerėtų motorinės funkcijos.

- Minėjote, kad pacientų susidomėjimą kelia augalinių preparatų mucuna prurians.

- Tai - tropinis ankštinis augalas, turintis dešimtis bioaktyvių komponentų, tačiau reikia daugiau tyrimų, nes preparatas gali būti toksiškas.

Daug kas klausia ir dėl medicininių kanapių vartojimo. Kai kurie tyrimai patvirtina apie galimą poveikį tam tikriems mechanizams, susijusiems su liga. ●

KALBINO SIMA KAZARIAN

Kontaktų mugė

Vilniaus universiteto (VU) Medicinos mokslo centre trečiadienį surengta konferencija „Iki-diplominių ir podiplominių studijų perspektyvos kintančiame Lietuvos politiniame kontekste“, kurioje buvo diskutuojama apie medicinos studijų kryptį, sveikatos sistemos poreikius ir jaunųjų specialistų rengimą.

Konferencijos metu surengta VU Medicinos fakulteto Kontaktų mugė, kurioje studentai ir rezidentai turėjo galimybę užmegzti ryšius su būsimais darbdaviais - sveikatos priežiūros įstaigomis, įmonėmis bei institucijomis.

Konferencijoje dalyvavo sveikatos priežiūros politikos formuotojai, akademikai, gydymo įstaigų ir universitetų atstovai, o dalyvius pasveikino sveikatos apsaugos ministrė Marija Jakubauskienė.

Programoje - tarptautiniai pranešėjai, tarp jų prof. Janusz Janczukowicz (Lodzės universitetas) ir prof. Harms Petersas (Charitė - Berlyno medicinos universitetas). Jie apžvelgs globalias medicinos studijų tendencijas, inovacijas ir jų pritaikymo galimybes Lietuvoje.

Renginyje vyko dvi diskusijos. Pirmojoje - „Sveikatos mokslų studijų iššūkiai ir inovacijos Lietuvoje“ - kalbėta apie klinikinio mąstymo ugdymo svarbą, tyrimų ir praktikos integraciją ir patikimos profesinės veiklos (EPA) įgyvendinimo iššūkius.

Antroji diskusija „Sveikatos priežiūros specialistų trūkumas Lietuvoje - kaip spręsti šią problemą?“ - ieškojo politinių ir praktinių sprendimų. Prof. Vytauto Kasiulevičiaus teigimu, gydytojų rengimo sistema negali būti atsieta nuo sveikatos politikos.

„Jei norime išspręsti specialistų trūkumo problemą, turime ne tik gerinti rezidentūros kokybę, bet ir ieškoti realių paskatų jauniems medikams likti Lietuvoje - ypač regionuose“, - sakė profesorius.

Kontaktų mugė subūrė studentus, rezidentus ir potencialius darbdavius. Sveikatos priežiūros įstaigų atstovai pristatė savo įstaigas, vyko greitieji darbo pokalbiai ir praktiniai seminarai.

Renginyje taip pat dėmesio skirta medicinos rezidentūros sistemos pokyčiams, organizuotos dirbtuvės apie EPA įgyvendinimą, klinikinių mokytojų vaidmenį ir rezidentūros praktikos tobulinimą. ●

L.S. INF.

Mano

liga

Vietoje dviračio pedalų – skausmo maratonas

Kalbėdami apie baimes sportininkai paprastai įvardina traumas, pralaimėjimus arba amžių. Podagra šiame sąrašė pasirodo retai. Tačiau būtent ši „ponų liga“ sustabdė dviratininką Vaidotą Šurkų karjeros įkarštyje. Šiandien jis medalio nusipelno ne už greitį, bet už kantrybę.

Rasa Kasperavičiūtė-Martusevičienė

Skausmingos naktys

Daugiau nei 17 metų V.Šurkaus gyvenimas sukosi dviračio ratų ritmu: treniruotės, varžybos, medaliai ir vėl viskas iš pradžių. Tačiau netikėtai sportinius planus sustabdė skausmas.

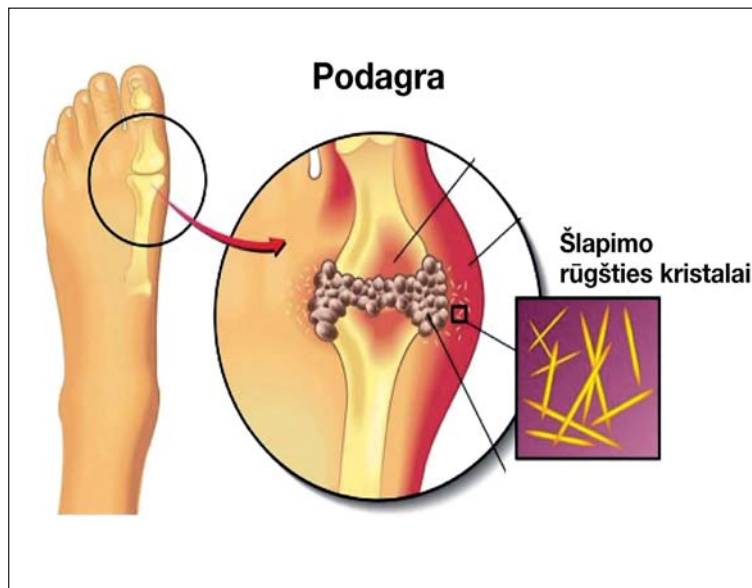
„Kai prabundi 3 valandą nakties nuo didelio šaltkrėčio, o kojos pirštai dega tarsi įmerkti į verdantį vandenį, supranti, kad ryte dviračio pedalų jau neminsi“, – taip savo istoriją pradeda 32-ėjų Vaidotas. – Iš pradžių maniau, kad tai koks nors uždegimas po intensyvios treniruotės. Išgėriau vaistų nuo skausmo ir bandžiau užmigti, bet naktis vis tiek jau buvo bemiegė.“

Po kelių dienų skausmas atlėjo, bet netrukus pasikartojė – šį kartą jau kelio srityje. Vėliau skausmas persimetė į alkūnę. „Prisimenu, kaip vidury treniruotės staiga pajutau aštrius dieglius alkūnėje. Kurį laiką dar myniau, bet netrukus nebegalėjau važiuoti, teko sustoti vidury kelio. Skausmas atėmė jėgas – to dar nebuvau patyręs“, – prisimena Vaidotas.

Nustatė „ponų ligą“

Po to įvykio Vaidotas kreipėsi į gydytojus. Atlikti tyrimai ir apžiūra medikams abejonių dėl diagnozės nesukėlė – podagra.

„Maniau, kad podagra serga vyresnio amžiaus žmonės. Man juk

Pagrindiniai podagros rizikos veiksniai: vyriška lytis, amžius (vyresni nei 50-60 metų), antsvoris, šeimyninė anamnezė, gretutinės ligos, tokios kaip cukrinis diabetas, hipertenzija, inkstų nepakankamumas ir, žinoma, alkoholio vartojimas.

dar tik trisdešimt, sportuoju, stengiuosi gyventi sveikai – buvo sunku suprasti, kodėl susirgau“, – tuomet stebėjosi Vaidotas.

Gydytoja paaiškino, kad anksčiau podagra vadinta „ponų liga“, mat tik turtingi žmonės galėjo sau leisti valgyti daug mėsos, žuvies ir gerti alkoholio, kurie visi didina šlapimo rūgšties kiekį. Tačiau sportininko atveju priežastis galėjo būti visai kita – šlapimo rūgšties kiekį organizme di-

dina ir intensyvūs fiziniai krūviai.

„Iš pradžių bandžiau juokauti, kad turiu „ponišką ligą“, nors nei aštuonkojus kasdien valgiau, nei šampaną gėriau, – šypsosi Vaidotas. – Tačiau kai priepuoliai nuolat kartojasi, juokai išgaruoja.“

Nauja gyvenimo realybė

Iš pradžių Vaidotas teigia nesitikėjęs, kad liga smarkiai paveiks jo gyvenimą. Kaip ir kiekvieną rugsėjį, su žmo-

na jis išvyko atostogauti į Portugaliją.

„Mėgstame aktyvų poilsį. Daug vaikščiojome, plaukiojome. Bet jau antrą atostogų dieną pajutau stiprų kelio skausmą. Per naktį ta vieta taip ištinco, kad ryte nebegalėjau paeiti. Čia man teko patirti vieną stipriausių skausmo priepuolių, – prisimena Vaidotas. – Skausmas pradėjo mažėti tik po trijų dienų, atostogoms artėjant į pabaigą. Sugadinau žmonai atostogas...“

Grįžęs į Lietuvą, Vaidotas ėmėsi gydytis dar aktyviau – ne tik vartojo medikų paskirtus vaistus, bet ir pakaitė mitybą, laikėsi griežto režimo.

„Dabar visada stebiu, ką valgau – vengiu raudonos mėsos, jūros gėrybių. Vartoju paskirtus vaistus, reguliariai tikrinu kraują. Sportuoju kitaip – be didelių apkrovų. Bet vis tiek niekada nežinau, kada liga primins apie save“, – pasakoja pašnekovas.

„Kai liga tyli, gali pamiršti, kad sergi. Bet kai prabunda, ji tave sustabdo, apverčia visus planus“, – sako Vaidotas.

Nors ligos visiškai įveikti nepavyksta, dviratininkas teigia išmokęs su ja gyventi. „Anksčiau gyvenau pagal tvarkaraštį, kurį turėjau mobiliojoje programėlėje, dabar gyvenau pagal kitą – kurį diktuoja mano kūnas. Išmokau neskubėti, nebesivaikau pergalių. Dviratis dabar man padeda paprasčiausiai palaikyti gerą fizinę sveikatą.“ ●

Pirmą kartą Lietuvoje

Gabrielė 25-ąją nėštumo savaitę Šiauliuose ultragarsinio tyrimo metu sužinojo, kad vaisiaus kojos yra stipriai padidėjusi, moteris išsamesniam ištyrimui nusiųsta į Kauno klinikas. Atvykus į Kauną paaiškėjo reta vaisiaus patologija – amnionų juostų sindromas, pasitaikantis vienam iš 15 tūkst. nėštumų. Kauno klinikų daugiadalykė gydytojų komanda pirmą kartą Lietuvoje, atliekant fetoskopiją, vaisiaus apžiūrą jam dar esant moters gimdoje, gydė šį retą sindromą.

Kauno klinikų Vaisiaus medicinos centro vadovė **prof. Eglė Machtejevičienė** paaiškina, kad amnionų juostų sindromas – tai būklė, kai gimdoje esančios amniono juostos apsieja įvairias kūno vietas, virkštelę, sutrikdydamos kraujotaką pažeistoje srityje.

Diagnozavus šį sindromą ir įvertinus, kad vaisiaus galūnė yra pažeista, bet iš dalies išlikusi kraujotaka, svarbiausias uždavinys buvo išvengti visiško kraujotakos nutrūkimo ir galūnės praradimo.

Šiuo atveju bendru vaisiaus medicinos specialistų, gydytojų akušerių ginekologų, vaikų chirurgų, plastinės ir rekonstrukcinės chirurgijos gydytojų, neonatologų ir anesteziologų sprendimu buvo atlikta fetoskopija.

„Fetoskopijos metu į moters gimdą buvo įvesta optinė sistema, leidusi apžiūrėti vaisiaus koją. Ji buvo stipriai sutinusi, bet vis dar gyvybinga. Pastebėta, kad virkštelė taip pat buvo apsvijusios amniono juostos, kurias pavyko atskirti. Deja, patologija buvo pažengusi – amniono juosta giliai įsivėžė į kojų audinius, todėl jos visiškai pašalinti nepavyko. Pasitelkus telemedicinos galimybes ir pasikonsultavus su kolegomis iš JAV, buvo nuspręsta ultragarsu nuolat stebėti kojos kraujotaką ir, jei sutrikus, nedelsiant atlikti operaciją“, – pažymi Kauno klinikų Vaikų chirurgijos klinikoje Vaisių urologijos sektoriaus vadovas doc. Artūras Kilda.

Po fetoskopijos Gabrielė buvo reguliariai stebima Kauno klinikų Vaisiaus medicinos centre – kartą per savaitę ultragarsinio tyrimo metu buvo vertinama vaisiaus blauzdos ir pėdos kraujotaka. „Sulaukus 34 nėštumo savaitės pastebėjome, kad pėdos dešinėje pusėje kraujotaka pradėjo blogėti, todėl buvo nuspręsta nėštumą užbaigti. Dėl sėdmenų pirmėigos atlikta cezario pjūvio operacija ir taip pasaulį, su išsaugota kojomis, išvydo Žemyna“, – teigia prof. E.Machtejevičienė. ●

L.S. INF.

INTERVIU SU SPECIALISTU:

Medicinos gydytoja reumatologė Vilma Bilinskienė-Milkovičienė:

patinsta, parausta, tampa karštas, prie jo negalima prisiliesti. Dažniausiai pirmiausiai pažeidžiamas didžiojo kojos piršto sąnarys, bet gali būti ir kitų sąnarių uždegimas: pėdų, čiurnų, kelių, riešų, alkūnių ar plaštakų sąnarių. Pasibaigus podagros priepuoliui pacientai nejaučia jokių podagros simptomų – tai podagros tarp priepuolių stadija, galinti trukti ilgiau nei metus.

- Kas labiausiai rizikuoja sirgti podagra?

- Pagrindiniai rizikos veiksniai: vyriška lytis, amžius (vyresni nei 50-60 metų), antsvoris, šeimyninė anamnezė (jeigu giminėje jau buvo podagros atvejų), gretutinės ligos, tokios kaip cukrinis diabetas, hipertenzija, inkstų nepakankamumas ir, žinoma, alkoholio vartojimas.

Moterys serga rečiau ir dažniausiai tik po menopauzės, kai sumažėja estrogeno, kuris padeda pašalinti šlapimo rūgštį iš organizmo.

- Kokių mitybos ir gyvenimo būdo pokyčių reikia laikytis sergant podagra?

- Reikia mažinti purininių

medžiagų vartojimą. Jų gausu ankštiniuose daržovėse, mielių turinčiuose produktuose, raudonos spalvos mėsos, raudonos spalvos žuvyje, paštetuose, žuvies konservuose. Rekomenduojama gerti daug

Svarbu nepamiršti, kad podagros priepuolį gali sukelti ne tik netinkama mityba, bet ir per didelis fizinis krūvis, kojų ar galūnių sušalimas.

skysčių, ypač vandens, vengti giros, alkoholio, ypač raudonojo vyno, alaus, šampano, taip pat gazuotų gėrimų.

Podagrai gydyti skiriami specialūs vaistai, mažinantys šlapimo rūgšties gamybą. Dažniausiai tai alopurinolis. Jei yra kontraindikacijos alopurinoliui arba jis netoleruojamas, skiriamas febeksostatas.

Priepuolio metu rekomenduojama mažinti fizinį aktyvumą ir duoti ramybę pažeistam sąnariui.

Skiriami nesteroidiniai priešuždegiminiai preparatai, kurie slopina uždegimą ir malšina skausmą.

Svarbu nepamiršti, kad podagros priepuolį gali sukelti ne tik netinkama mityba, bet ir per didelis fizinis krūvis, kojų ar galūnių sušalimas.

- Ar galima visiškai išgydyti podagrą?

- Podagra, kaip ir visos reumatologinės ligos, neišgydoma, bet gydoma. Tinkamai kontroliuojant ligą, galima išvengti priepuolių ir gyventi visavertį gyvenimą.

Negydamas podagros, priepuoliai vis dažnėja, ilgiau užsitęsia, formuojasi lėtinė tofusinė podagra. Dažniausiai tai būna kelių sąnarių uždegimas, skausmas tampa lėtinis, atsiranda podagriniai mazgai. Jie dažniausiai atsiranda ant ausų kaušelių, alkūnių, kojų ir rankų pirštų.

Svarbu laiku kreiptis į šeimos gydytoją ar reumatologą ir neužleisti podagros priepuolio, nes galimos įvairios komplikacijos. ●

- Kas vyksta organizme, kai sergama podagra?

- Tai yra kristalinė artropatija, lėtinė šlapimo rūgšties apykaitos sutrikimo liga. Sergant podagra kraujyje randamas padidėjęs šlapimo rūgšties kiekis, dėl to susidaro natrio uratų kristalai, kurie nusėda sąnariuose bei audiniuose ir taip sukelia podagros priepuolį.

Podagros priepuolis prasideda staiga, dažnai naktį arba anksti ryte. Ligonis pajunta stiprų sąnario skausmą, pažeistas sąnarys

Nepasiduodantys

negaliai

Žmonių su negalia įdarbinimas – vėžlio greičiu

„Šia kryptimi judame labai lėtai“, – įsidarbinimo Lietuvoje galimybes komentuoja žmonių su negalia interesams atstovaujantys specialistai. Nors oficiali statistika rodo nedidelį pagerėjimą, realybėje įsidarbinimo kelias žmonėms su negalia virsta maratonu. Darbdavių baimės ir išankstiniai nusistatymai, aplinkos pritaikymo stoka bei silpna valstybės pagalbos sistema vėžlio žingsniu stumia į priekį tai, kas kitose Europos šalyse jau tapo įprasta darbo kultūros dalimi.

Rasa Kasperavičiūtė-Martusevičienė

Skaičiai gerėja

Užimtumo tarnybos duomenimis, pernai sistemoje buvo registruota 11,7 tūkst. asmenų su negalia. Užimtumo tarnybai tarpininkaujant įsidarbino 6 tūkst. – 8,6 proc. daugiau nei ankstesniais metais. Dar 1,5 tūkst. asmenų su negalia, t.y. 4 proc. daugiau nei 2023 m., pradėjo veiklą pagal verslo liudijimus.

Užimtumo tarnyba patvirtina, kad „daugiausiai registruojama 45-55 proc. darbingumo lygio arba lengvo neįgalumo lygio asmenų, todėl tokių asmenų ir įsidarbina daugiausia“. Vadinasi, žmonių su sunkesne negalia situacija daug sudėtingesnė, o jų problemos dažnai išnyksta oficialioje statistikoje.

Nuo 2006 m. Vilniuje veikianti socialinė įdarbinimo agentūra SOPA, kurios specialistai tarpininkauja įdarbinant asmenis su negalia, patvirtina, kad tokių paslaugų poreikis gerokai viršija galimybes. „Mes turime žmonių, kurie kreipiasi, ir tiesiog liepiame jiems laukti, savarankiškai ieškoti. Jei kas atsilaisvina, iškart skambiname. Bet mūsų pajėgumai yra maži. Tai – lašas jūroje, palyginti su visa bendruomene, kuriai reikia pagalbos“, – sako SOPA vadovė Jurgita Kuprytė.

Barjeras – darbdavių požiūris

Lietuvos neįgalųjų draugijos teisininkė Agnė Klemanskienė pabrėžia, kad viena didžiausių kliūčių – darbdavių požiūris, ypač privačiame sektoriuje. „Valstybinės įstaigos šį klausimą jau bando spręsti, tačiau privatus sektorius dar tikrai vangiai priima negalią turinčius asmenis, ypač mažesniuose Lietuvos miestuose, – sako ji ir pateikia pavyzdį: – Kai asmuo pasisako arba pateikia dokumentus, patvirtinančius jo negalią, darbdavys dažniausiai raštu informuoja, kad asmuo neprapėjo tam tikro įdarbinimo etapo.“

Anot pašnekovės, darbdaviai baiminasi, kad žmogus su negalia jiems bus „mažiau naudingas“.

J.Kuprytė antrina, kad diskriminacijos apraiškų Lietuvoje vis dar gausu, tik pastaruoju metu ji tapo subtilesnė: „Dabar jie atvirai į akis nebesako, kad žmogus su negalia nepageidaujamas. Sako: mes visiems atviri,

Užimtumo tarnybos duomenimis, pernai sistemoje buvo registruota 11,7 tūkst. asmenų su negalia. Užimtumo tarnybai tarpininkaujant įsidarbino 6 tūkst. – 8,6 proc. daugiau nei ankstesniais metais.

bet čia yra mūsų reikalavimų sąrašas. Ir kartais tų reikalavimų žmogus negali atitikti būtent dėl negalios.“

Vengia investuoti

„Turbūt sudėtingiausia darbdaviams keisti darbo organizavimo įpročius – dėl vieno žmogaus reikia perorganizuoti komandos darbą“, – sako J.Kuprytė.

Tačiau yra ir gerųjų pavyzdžių. „Į mus kreipėsi moteris, turinti autizmo spektro sutrikimą, – pasakoja SOPA vadovė. – Iš pradžių jai buvo nelengva rasti darbą. Bet „Rimi“ specialiai pritaikė darbo pobūdį – „iškirpo“ funkcijas, kurios būtų sudėtingos dėl jos negalios. Kadangi moteriai sunku komunikuoti, jai

„Įdarbinimo tarpininkavimo paslaugų Lietuvoje trūksta. O be profesionalaus tarpininkavimo daugeliui negalią turinčių žmonių durys į darbo rinką taip ir lieka užvertos“, – įsitikinusi socialinės įdarbinimo agentūros SOPA vadovė Jurgita Kuprytė.

buvo pasiūlyta tikrinti kainas paruošus, ir šį darbą jai atlieka sėkmingai jau šešerius metus.“

A.Klemanskienės teigimu, darbdaviams dažnai nepatogumų kelia ir papildomos investicijos į patogesnę darbo aplinką darbuotojams. „Jie visą laiką skaičiuoja, kiek reikės investuoti pritaikant darbo vietą. Ypač tai reikalinga nematomos negalios – autizmo spektro sutrikimo – atveju arba asmenims su ribotomis judėjimo galimybėmis. Tačiau yra ir tokių, kurie į situaciją žvelgia lanksčiai. Pavyzdžiui, viena įmonė nupirko asmeniui, judančiam neįgaliojo vežimėliu, atsarginius ratus, kad laboratorijoje būtų užtikrinta higiena ir kad asmuo galėtų dirbti tą darbą lygia-verčiai su visais įmonės darbuotojais.

Vadinasi, įmanoma“, – kalba Lietuvos neįgalųjų draugijos atstovė.

Nespėja „į traukinį“

SOPA vadovė atkreipia dėmesį, kad įsidarbinimo procesas dažniausiai būna ilgas. „Kai kuriais atvejais problemos įsisenėja. Jeigu žmogus ilgai nedirba rinkoje, kuri keičiasi itin greitai, jo turimi gebėjimai ir kompetencijos pasensta, ir jam gerokai sunkiau pasivytį važiuojantį traukinį, – teigia J.Kuprytė. – Jei žmogus ilgai nedalyvauja darbo rinkoje, nukentčia ne tik profesiniai įgūdžiai, bet ir pasitikėjimas savimi. Kai nerandi darbo, ypač jei susiduri su diskriminacija, mažėja savivertė, pasitikėjimas, užtikrintumas. Tiems žmonėms tampa daug sunkiau pristatyti save konkurencingai.“

Ji pastebi, kad negalią turinčių asmenų galimybėms įtakos turi ir darbo rinkos pokyčiai: „Rinka dinamiška, greitai kinta, vis mažiau lieka tokių darbų, kurių tradiciškai galėjo imtis tam tikrą negalią turintys žmonės, t.y. rutininių, standartizuotų darbų. Jie dabar robotizuojami, automatizuojami.“

Gausu sisteminių spragų

„Valstybės pagalba žmonėms su negalia, ieškantiems darbo, yra nepakankama, – konstatuoja J.Kupry-

tė. – Įdarbinimo tarpininkavimo paslaugų Lietuvoje trūksta. O be profesionalaus tarpininkavimo daugeliui negalią turinčių žmonių durys į darbo rinką taip ir lieka užvertos.“

„Vis dar tenka girdėti skundų, kad Užimtumo tarnyba pasiūlo darbą, bet netikrina, ar darbo vieta yra pritaikyta asmeniui su negalia, – pasakoja A.Klemanskienė. – Asmuo atvyksta į pokalbį, o ten, pavyzdžiui, yra laiptai – kitų variantų patekti į vidų nėra. Užimtumo tarnyba tiesiog nusimeta našta – mes tau pasiūlymą pateikėme, o kaip jau ten yra, aiškinkitės patys.“

„Mes visą laiką siūlėme Užimtumo tarnybai, kad būtų ne tik rekomenduojama, bet privaloma darbo skelbime nurodyti, ar darbo vieta pritaikyta žmonėms su negalia. Taip būtų išvengta situacijų, kai žmogus atvyksta į pokalbį ir negali net patekti į pastatą“, – sako pašnekovė.

„Teikdami paslaugas asmenims su negalia, Užimtumo tarnybos specialistai vadovaujasi tais pačiais įstatymais teisės aktais kaip ir asmenims, kurie negalios neturi, – teigia Užimtumo tarnybos atstovė Milda Janauskienė. – Asmuo su negalia gali būti registruotas pas Užimtumo tarnybos įdarbinimo konsultantą, kuris asmeniui suteikia visas informavimo, konsultavimo ir tarpininkavimo įdarbinat paslaugas. Tačiau, jei susitikimo

„Vis dar tenka girdėti skundų, kad Užimtumo tarnyba pasiūlo darbą, bet netikrina, ar darbo vieta yra pritaikyta asmeniui su negalia, – pasakoja Lietuvos neįgalųjų draugijos teisininkė Agnė Klemanskienė. – Asmuo atvyksta į pokalbį, o ten, pavyzdžiui, yra laiptai – kitų variantų patekti į vidų nėra. Užimtumo tarnyba tiesiog nusimeta našta – mes tau pasiūlymą pateikėme, o kaip jau ten yra, aiškinkitės patys.“

su specialistu metu išryškėja, kad asmeniui reikalinga individualizuota pagalba, siekiama pašalinti kliūtis užimtumui, asmuo registruojamas pas atvejo vadybininką. Atvejo vadybininkas įvertina individualius asmens su negalia poreikius bei galimybes konkuruoti darbo rinkoje ir, aktyviai taikydamas atvejo vadybos principą, nustato reikiamų paslaugų poreikį bei organizuoja jų suteikimą.“

Nors, Užimtumo tarnybos duomenimis, šiuo metu 193 darbo asistentai padeda darbuotojams su negalia atlikti darbo funkcijas, A.Klemanskienė sako, kad realybėje šių asistentų pagalba nėra pakankama. „Jie pakankamai vangiai įsitraukia į pagalbos sistemą. Sulaukėme tikrai mažai pavyzdžių, kad darbo asistentas aktyviai padėtų asmeniui su negalia adaptuotis darbo rinkoje“, – apgailestauja Lietuvos neįgalųjų draugijos atstovė. ●

Svetur

Pasaulį išvydo persodintoje gimdoje augęs kūdikis

„Jaučiu didžiulį džiaugsmą – praėjus 25 metams nuo tyrimo pradžios, pagaliau turime kūdikį, mažąją Amy Isabel. Tai buvo itin emocionali akimirka“, – teigė ginekologas chirurgas, Londono Imperatoriškojo koledžo profesorius Richardas Smithas. Amy Isabel – kūdikis, gimęs po pirmojo sėkmingo gimdos persodinimo Jungtinėje Karalystėje.

Gimda paaukoko sesuo

Kūdikio mama Grace Davidson gimė be funkcionuojančios gimdos, tačiau 2023 m. jai buvo persodinta sesers gimda. Praėjus dvejiems metams po šios operacijos, Grace vasarį pagimdė pirmąjį vaiką. Su vyru Angusu jie dukrą pavadino Amy – sesers, paaukojusios gimdą, garbei.

G.Davidson gimė turėdama retą ligą, vadinamą Mayer-Rokitansky-Küster-Hauser (MRKH) sindromu, kai gimda yra ne visiškai susiformavusi arba jos visai nėra, bet kiaušidės veikia normaliai. Pirmą kartą BBC su ja kalbėjosi 2018 m., kai Grace tikėjosi, kad jos motina galėtų tapti gimdos donore, tačiau paaiškėjo, kad tai neįmanoma.

2019 m. viena Grace seserų, Amy Purdie, buvo tiriama dėl galimybės paaukoti gimdą ir galiausiai rezultatas buvo teigiamas. A.Purdie jau turėjo du vaikus ir daugiau jų nenorėjo. Abi seserys prieš operaciją gavo psichologinę konsultaciją, Grace ir Angusas taip pat pradėjo vaistingumo gydymą. Grace sakė, jog jai anksčiau buvo pasiūlyta surogacija arba įvaikinimas, bet galimybė pačiai išnešioti vaiką moteriai buvo ypač svarbi.

„Visada turėjau motinišką instinktą, – kalbėjo G.Davidson. – Bet ilgus metus jį slopinau, nes buvo per skaudu.“ Laikyti naują gimę Amy, sveriančią kiek daugiau nei du kilogramus, buvo neįtikėtina, pasakojo Grace.

Iš pradžių pora norėjo likti anonimiška, tačiau po saugaus mažylės gimimo jie nusprendė pasidalinti „mažuoju stebuklu“. Chirurgų komanda atskleidė, kad po Grace jie atliko dar tris gimdos persodinimus iš mirusių donorų.

Pirmoji operacija buvo planuota 2019 m. pabaigoje, bet dėl tam tik-

Amy Isabel – kūdikis, gimęs po pirmojo sėkmingo gimdos persodinimo Jungtinėje Karalystėje. Kūdikio mama Grace Davidson (nuotr. centre) gimė be funkcionuojančios gimdos, tačiau 2023 m. jai buvo persodinta sesers Amy gimda. Su vyru Angusu Grace dukrą pavadino sesers, paaukojusios gimdą, garbei.

rų klūčių atidėta. Kai galiausiai ji buvo atlikta 2023 m. vasarį, truko apie 17 valandų. Operacijai atlikti prireikė 30 specialistų komandos.

Nori ir antro vaiko

Chirurgė Isabel Quiroga, vadovavusi operacijai Oksfordo Churchill ligoninėje, atskleidė, kad nors gimdos persodinimas buvo rizikingas abiem seserims, jis buvo „gyvenimą keičiantis ir gyvenimą kuriantis, o tai yra geriausia, ką galima pasiekti“.

Grace sesuo A.Purdie teigė, kad neįtęta praradimo jausmo, kurį kai kurios moterys patiria po histerektomijos, nes operacija seseriai atnešė akimirksniu juntamą naudą. Pasak G.Davidson, visa nėštumo patirtis buvo „labai ypatinga“, o pajusti pirmąjį kūdikio spyrį buvo neįtikėtina.

Amy gimė po Cezario pjūvio 2024 m. vasario 27 d. Karalienės Charlotte ligoninėje Vakarų Londone. Situoktiniai Grace ir Angus kalbėjo, kad kai tik medikai leis norėtų susilaukti ir antro vaiko.

Donuota gimda bus pašalinta po antro vaiko gimimo – tai leis Grace nutraukti kasdienį imunosupresantų vartojimą, kurie būtini, kad organizmas neatmestų sesers gimdos. Šie vaistai gali padidinti kai kurių vėžio rūšių riziką, tačiau chirurgė Isabel Quiroga sakė, kad pašalinus gimdą rizika vėl sumažės iki įprastinės.

Prof. R.Smithas teigė, kad seserų pavyzdys įkvėps maždaug 15 tūkst. moterų Jungtinėje Karalystėje, kurios neturi funkcionuojančios gimdos, iš jų apie 5 tūkst. gimė be organo.

„Jaučiu didžiulį džiaugsmą – praėjus 25 metams nuo tyrimo pradžios, pagaliau turime kūdikį, mažąją Amy Isabel. Šio proceso metu liejome daug ašarų – akimirka buvo itin emocionali. Tai tikrai kažkas ypatingo“, – sakė gydytojas.

Prof. R.Smithas vadovauja labdaros organizacijai „Womb Transplant UK“, kuri padengė NHS išlaidas už Grace transplantaciją. Visi medikai operacijos metu dirbo savanoriškai.

Pirmasis kūdikis po gimdos persodinimo 2014 m. gimė Švedijoje. Nuo tada daugiau nei dešimtyje šalių buvo atliktos apie 135 tokios transplantacijos, įskaitant JAV, Kiniją, Prancūziją, Vokietiją, Indiją ir Turkiją. Iš viso po procedūros pasaulį išvydo 65 kūdikiai.

R.Smithas pasakojo, kad apie 10 moterų Jungtinėje Karalystėje jau turi užšaldytų embrionų arba šiuo metu gydamos nuo nevaisingumo – tai būtina sąlyga, norint pretenduoti į gimdos transplantaciją. Kiekviena gimdos persodinimo operacija kainuoja apie 30 tūkst. svarų (apie 35 tūkst. eurų), o labdaros organizacija turi lėšų dar dviem procedūroms. ●

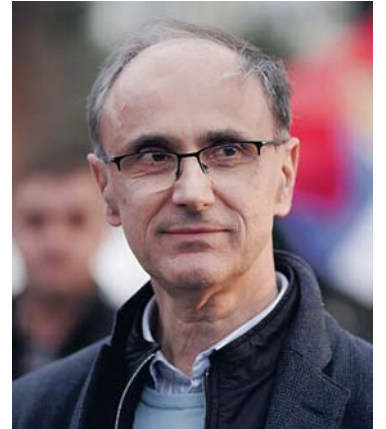
PARENGĖ MIGLĖ PETKUTĖ

PASAULIS PER SAVAITĘ

Serbija: Vyriausybei vadovaus gydytojas?

Kelis mėnesius trunkančių studentų antikorporacinių protestų fone Serbijos prezidentas Aleksandras Vučićius praėjusį sekmadienį vyriausybei vadovauti paskyrė politikos naujoką gydytoją Belgrado medicinos mokyklos profesorių endokrinologą Djuro Macutą (nuotr.).

Sausio mėnesį Milošas Vučevićius paskelbė, kad palieka Serbijos ministro pirmininko postą, o jo pavyzdžiu pasekė ir kiti aukšto rango pareigūnai. Jie atsistatydino reaguodami į masinius protestus, kurie apėmė šalį po pernai lapkričio 1 dieną Novi Sado traukinių stotyje įvykusios nelaimės, per kurią žuvo 16 žmonių.

Serbijos prezidentas pakvietė Belgrado medicinos mokyklos profesorių endokrinologą Djuro Macutą tapti naujuoju šalies premjeru ir pabandyti suformuoti naują vyriausybę.

Į septintą dešimtį metų įkopęs D.Macutas yra gerbiamas medicinos specialistas, tačiau neturi jokios

politinės patirties. Nuo kovo 19 dienos, kai parlamentas patvirtino ministro pirmininko atsistatydinimą, Serbijos Vyriausybė dirba kaip laikinas kabinetas.

Iki balandžio 18-osios D.Macutas turi įtikinti parlamentą patvirtinti galimą jo naująją vyriausybę. Tačiau jei parlamentas to nepadarys, A.Vučičius gali būti priverstas skelbti pirmalaikius rinkimus. ●

Filipinai: išsiveržė ugnikalnis

Antradienį centrinėje Filipinų dalyje išsiveržęs ugnikalnis į dangų paleido 4 kilometrų aukščio pelenų stulpą, tai paskatino uždaryti vietos mokyklas.

Kanlaonas, vienas iš 24 Pietryčių Azijos šalyje veikiančių ugnikalnių, išsiveržė ir gruodį. Tuomet buvo evakuoti aplinkiniai kaimai. Ugnikalniui Negroso saloje išsiveržus

antradienį, įsakymas evakuotis tebegaliojo.

Pareigūnai teigia buvę pasirengę išsiveržimui. Pranešta, kad gretimuose miesteliuose ir kaimuose iškrito pelenai, todėl Vakarų Negroso provincijoje buvo uždarytos mokyklos, apie pavojų perspėti lėktuvų pilotai. 2435 metrų aukščio Kanlaono ugnikalnis yra vienas aktyviausių Filipinuose. ●

Vatikanas: popiežius grįžta į darbą

Vatikanas antradienį paskelbė, kad po ligos vis dar atsigaunantis popiežius Pranciškus pamažu atnaujinama susitikimus, susijusius su Katalikų Bažnyčios administravimu.

Pirmadienį pontifikas susitiko su Vatikano valstybės sekretoriumi kardinolu Pietro Parolinu. Popie-

žiui taip pat perduodami dokumentai ir jis palaiko ryšį su Romos kurija, pagrindine Katalikų Bažnyčios, Šventojo sosto ir Vatikano administracijos įstaiga.

88-erių metų iš Argentinos kilęs popiežius Pranciškus iš Romos A.Gemelli ligoninės buvo išleistas kovo 23 d., kur 38 dienas buvo gydomas nuo abipusio plaučių uždegimo. ●

Prancūzija: liepsnojo gamykla

Paryžiaus šiaurėje, netoli naujo teismų komplekso, pirmadienį kilo gaisras.

Ugniagesiams kovojant su gaisru, įsiplieskusi vienoje didžiausių miesto atliekų perdirbimo gamyklų, Prancūzijos sostinėje buvo matyti tirštas juodų dūmų debesis.

Paryžiaus ugniagesiai platformoje „X“ paragino gyventojus ir miesto svečius „nesiartinti prie šios teritorijos ir leisti gelbėjimo tarnyboms dirbti“. Atliekų perdirbimo gamykla „Sycotom“, kurioje kilo gaisras, yra šalia pagrindinio Paryžiaus teismų komplekso. Pasak miesto valdžios, 2019 metais pradėjusi veikti perdirbimo gamykla buvo skirta beveik milijono Paryžiaus gyventojų buitiniams atliekoms tvarkyti. ●

Isveikata.lt

Darbo pasiūlymai medikams

Ieškote mediko?

Turime sprendimą!

Portale Isveikata.lt puslapio viršuje spauskite **Darbas ieško mediko** ir užpildykite skelbimą. **Viskas paprasta ir greita.**

Darbo skelbimų kainos:

1 darbo skelbimo kaina 1 mėn. –	99 Eur + PVM
3 darbo skelbimų kaina 1 mėn. –	267,30 Eur + PVM
5 darbo skelbimų kaina 1 mėn. –	420,75 Eur + PVM
10 darbo skelbimų kaina 1 mėn. –	693,00 Eur + PVM
Skelbimo iškėlimas į pirmą poziciją –	49 Eur + PVM

Sveikatos naujienų tinklalapio Isveikata.lt skaitomumo duomenys:

- 106 tūkst. unikalių lankytojų per mėnesį.
- Tinklalapio didžioji auditorijos dalis 24-68 m. amžiaus miestų ir regionų žmonės.

Tel. pasiteirauti: +370 652 44047. El. paštas: finansai@Isveikata.lt

**Lietuvos
SVEIKATA**

Adresas:

Pamėnkalnio g. 23-1, LT-01113, Vilnius
tel.: 265 10 93
el.p.: administratore@Isveikata.lt

UAB "Lietuvos sveikata"

GENERALINĖ DIREKTORĖ

Jolanta Babilūtė
+370 685 30099
redaktore@Isveikata.lt

Vyriausioji redaktorė

Deimantė Gruodė
+370 674 31648
vyr.redaktore@Isveikata.lt

Direktorė

Regina Stančik
+370 652 44047
finansai@Isveikata.lt

Atsakingoji sekretorė

ir www.Isveikata.lt redaktorė
Lina Toločkienė
+370 699 66466
dizainas@Isveikata.lt

Publicum sanitas redaktorė

Rasa Kasperavičiūtė-Martusevičienė
+370 616 16126
rasa@Isveikata.lt

Korespondentai

Sima Kazarian
+370 626 73800
kazarian.sima@gmail.com

Greta Vanagienė
+370 675 45321
greta@Isveikata.lt

Miglė Petkutė
+370 624 85539
migle.petk@gmail.com

Vytautas Paulius Rasokaitis
+370 616 88934
vytautas.rasokaitis@gmail.com

Henrikas Vaitiekūnas
+370 614 53747

Darius Indrišonis
+370 692 54286

Jūratė Mazajeva (Klaipėda)
+370 611 54760

Ilustracijų skyrius

Vladislav Kizinevič
+370 685 63331

Dizaino centras

Kristina Martinkienė
+370 699 86006

Leidėjas

Uždaroji akcinė bendrovė
"Lietuvos sveikata", SL 1631

Spausdino SIA "Poligrafijas grupė
Mūkusala"

Perspauddinti straipsni ar jo dalį galima tik
gavus rašytinį redakcijos sutikimą.

„TikTok“ pramogos baigiasi mirtimis

Kovo mėnesį Prienų rajone įvykusi tragedija sukrėtė Lietuvą. Į Kauno klinikas pateko du nepilnamečiai, apsinuodiję antifrizu. Deja, 2009 metais gimusios paauglės gyvybės išgelbėti nepavyko. Tėvai raginami tikrinti vaikų telefonus bei naudojamas programėles: „Yra įtarimų, kad socialiniuose tinkluose plinta raginimai žaloti save.“

čia degintis saulėje, kad odoje atsirastų norimi raštai.

Tėvai kreipėsi į teismą

Kaip skelbia „The Guardian“, ši vasarį ieškinį dėl 12-14 m. amžiaus vaikų mirčių platformai „TikTok“ pateikė keturių Didžiosios Britanijos paauglių tėvai.

„Tai ne sutapimas, kad trys iš keturių vaikų gyveno tame pačiame mieste ir priklausė tai pačiai demografinėi grupei. „TikTok“ algoritmas tikslingai siuntė šiems vaikams pavojingą turinį, kad platforma padidintų pajamas. Tai buvo aiškus ir tyčinis „TikTok“ verslo sprendimas, kuris kainavo keturių vaikų gyvybes“, – įsitikinęs Socialinių medijų aukų teisės centro įkūrėjas Matthew Bergmanas.

JAV taip pat vyksta panašūs teisiniai procesai. Tawainna Anderson platformai iškėlė bylą po to, kai pasiūmė jos 10-metė iššūkyje dalyvavusi dukra Nylah. Tais pačiais metais Christal Arroyo ir Lalani Walton, kurių dukros mirė bandydamos tą patį iššūkį, taip pat iškėlė bylas „TikTok“. Vėliau prie ieškinio prisijungė ir Zaideno Baldvino senelė ir teisėta globėja. Ji vienuolikmetį anūką rado pasikorusį už sandėliuko. Vyresniajai seseriai jis minėjo, kad matė „blackout challenge“ vaizdo įrašus „TikTok“ ir norėjo jį išbandyti.

„Ką „TikTok“ ketina daryti, kad pakeistų platformą? – klausia 9-metės dukters Arriani netekusi Christal Arroyo. – Niekada nemaniau, kad galiu netekti dukters dėl socialinių medijų programėlių. Ji itin pavojinga, ir ne tik vaikams – visiems.“

„TikTok“ atstovai teigia, kad paieškas ir vaizdo įrašus, susijusius su „blackout challenge“, užbloko dar 2020 metais. „Į kiekvieną pranešimą apie potencialiai pavojingą veiksmą ar iššūkį žiūrime ypač rimtai“, – tikino jie.

Tačiau buvę darbuotojai kalba kitaip. „TikTok“ oficiali pozicija yra ta, kad vartotojų saugumas – jų prioritetas numeris vienas, – sako Kalifornijoje dirbęs patikimumo ir saugumo vadovas, prašęs neskelbti jo tapatybės. – Tai – netiesa. Jų numeris vienas yra augimas. Numeris vienas yra būti pirmaujančia programėle pasaulyje. Numeris vienas yra uždirbti kuo daugiau pinigų.“

„Platformos apsaugos priemonės yra nepakankamos. Jie turi paruoštus sprendimus, galėtų juos įgyvendinti beveik iš karto, tačiau renkasi to nedaryti. Tai tarnauja verslo, o ne saugumo interesams“, – komentuoja Socialinių medijų saugumo organizacijos generalinis direktorius Marcas Berkmanas.

„Šios įmonės nesuvokia vartotojų kaip klientų, kuriems reikia tarnauti, bet mato juos kaip produktą, kurį galima parduoti“, – pabrėžia pediatras ir Bostono vaikų ligoninės Skaitmeninės gerovės laboratorijos direktorius dr. Michaelas Richas. ●

PARENGĖ RASA KASPERAVIČIŪTĖ-
MARTUSEVIČIENĖ

Per pastaruosius metus „TikTok“ išpopuliarėję iššūkiai pareikalavo daugybės vaikų gyvybių pasaulyje. Bene pavojingiausias jų – „blackout challenge“, kai vaikai ir paaugliai smaugia save namų apyvokos daiktais, kol praranda sąmonę. Tawainna Anderson platformai iškėlė bylą po to, kai pasiūmė jos 10-metė iššūkyje dalyvavusi dukra Nylah.

Tragedija Lietuvoje

„Policijos pareigūnai kovo 14 dieną gavo pranešimą apie nepilnamečią mergaitę, 2009 metų gimimo, kuri, įtariama, apsinuodijo antifrizu“, – informavo Alytaus apskrities VPK atstovai. Kitą dieną paauglės gyvybė užgeso, o po kelių dienų į tą pačią ligoninę buvo pristatytas dar vienas nukentėjęs – 2010 m. gimęs berniukas, kuris taip pat galėjo apsinuodijęs antifrizu.

Nors oficialiai nepatvirtinta, visuomenėje plinta informacija, kad tragedija galėjo įvykti dėl platformoje „TikTok“ plintančio pavojingo iššūkio.

Viena pirmųjų į šiuos atvejus sureagavo Prienų rajono savivaldybė. „Reaguodami į pastarųjų dienų įvykius, kai mūsų rajono mokiniai pakėlė prieš save ranką, prašome visuomenės atkreipti dėmesį ir būti budriems. Sulaukėme pranešimų, kad pastaruoju metu mūsų rajone smarkiai išaugo ketinimų nusizudyti atvejų skaičius“, – į bendruomenę kreipėsi savivaldybės atstovai.

Pranešime savivaldybė ragino tėvus tikrinti vaikų telefonus, susirašinėjimus bei naudojamas programėles: „Yra įtarimų, kad socialiniuose tin-

„Ką „TikTok“ ketina daryti, kad pakeistų platformą? – klausia 9-metės dukters Arriani netekusi Christal Arroyo. – Niekada nemaniau, kad galiu netekti dukters dėl socialinių medijų programėlių. Ji itin pavojinga, ir ne tik vaikams – visiems.“

kluose plinta raginimai žaloti save.“

„Ši kiniška platforma, naudojanti nesaugius, agresyvius algoritmus ir visiškai nesilaikanti nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos informacijos reikalavimų, kelia didelę grėsmę mūsų vaikams. Ten plinta siaubą keliantis turinys. Iššūkių metu valgomos skalbiklio kapsulės, dusinamosi veržiant kaklą, puolama po ratais, – Seime į parlamentarus kreipėsi Socialinių reikalų ir darbo komiteto narė Daiva Ulbinaitė. – Norėčiau pakviesti pasvarstyti apie šią problemą. Siūlau

rimtai įvertinti neseniai įvykusią tragediją ir pabandyti bent jau numatyti, kokius žingsnius galime daryti toliau, kad tai nepasikartotų.“

Iššūkiai pavojingi gyvybei

Per pastaruosius metus „TikTok“ išpopuliarėję iššūkiai pareikalavo daugybės vaikų gyvybių pasaulyje. Bene pavojingiausias jų – „blackout challenge“, kai vaikai ir paaugliai smaugia save namų apyvokos daiktais, kol praranda sąmonę.

Žurnalas „Bloomberg Businessweek“ 2022 metais atliko tyrimą, kuriame nustatė, kad vos per 18 mėnesių šis iššūkis lėmė mažiausiai penkiolikos vaikų iki 12 metų amžiaus ir dar penkių 13-14 metų paauglių mirtis, fiksuotas JAV, Italijoje, Australijoje ir kitose pasaulio valstybėse.

„TikTok“ išpopuliarėjo ir kiti gyvybei pavojingi iššūkiai. „Skull-breaker challenge“ skatina jaunuolius prikalbinti kitą asmenį pašokti, o tada netikėtai spirti jam į kojas, kad šis kristų ant nugaros ar galvos. BBC praneša apie atvejį Naujojo Džersio valstijoje, kur du nepilnamečiai buvo apkaltinti trečiojo laipsnio sunkiu kūno sužalojimu. „Fire challenge“ dalyviai ant kūno

pila degaus skysčio ir jį padega. Pernai mokslininkai paskelbė straipsnį „Nudegimai, patirti dėl „TikTok“ iššūkių“ (angl. „Burn Injuries From TikTok Challenges“), kuriame dokumentavo atvejus apie jaunų žmonių patirtus įvairaus sunkumo – nuo paviršinių iki trečiojo laipsnio, apėmusių net 24 procentus viso kūno paviršiaus, – nudegimus.

„Benadryl challenge“ ragina jaunimą išgerti didelį kiekį antihistamininių vaistų, siekiant patirti halucinacijas. 2023 m. Ohajo valstijoje šis iššūkis nusinešė 13-mečio Jacobo Stevenso gyvybę, kai paauglys išgėrė šešis kartus didesnę vaisto dozę, nei rekomenduojama.

„Tide Pod challenge“ kviečia paauglius filmuotis kandant ir ryjant ryškiaspalves skalbimo kapsules. Amerikos apsinuodijimų kontrolės centrų asociacija pranešė, kad per pirmąsias dvi 2018 m. savaites sulaukė 39 skambučių dėl tyčinio tokių kapsulių vartojimo – tiek pat, kiek per visus 2016 metus.

„Bone-smashing“ siūlo paaugliams daužyti veidą daiktais ir taip pakeisti veido, ypač žandikaulio, struktūrą, o „sunburn tattoo“ – ty-

ORAI LIETUVOJE

KETVIRTADIENIS

PENKTADIENIS

Savaitgalį prognozuojami be kritulių orai, temperatūra pamažu kils.

Vėl įsivyras nepastoviai debesuoti orai. Pūs nešiltas šiaurės vakarų vėjas.

Kritulių padaugės. Vakarį vėjas suksis iš šiaurės vakarų.

Naktį **-4.. +1** laipsnis

Naktį **-4... +2** laipsniai

Dieną **+2.. +7** laipsniai

Dieną **+4.. +9** laipsniai

ŠEŠTADIENIS

Naktį **-2.. +3** laipsniai

Dieną **+6.. +10** laipsnių

SEKMADIENIS

Naktį **+2.. +5** laipsniai

Dieną **+7.. +14** laipsnių